TAAD Yıl 17 . Sayı 68 . Ekim 2026
ISSN 1309-6826 - E-ISSN 3150-0919
Araştırma Makalesi/Research Article DOI: 10.54049/taad.2038270

ÇOCUK ADALETİNDE YÖNLENDİRME TEDBİRLERİ: HUKUKİ NİTELİK VE UYGULAMA REJİMİ

Guidance Measures in Juvenile Justice: Legal Nature and Implementation Regime

Coşkun GÖZAĞAÇ*

Özet

7593 sayılı Kanun ile 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na (ÇKK) eklenen yönlendirme tedbirleri, çocuk adalet sistemindeki toplum temelli müdahale araçlarını adli süreçteki çocuklara yönelik yeni tedbirlerle çeşitlendirmektedir. Çalışmada sosyal ve toplumsal hizmetler, dijital risklerden korunma, kitap ve kütüphane faaliyetleri, çevreye saygı ve çevre temizliği ile bağımlılıkla mücadele tedbirlerinin hukuki niteliği ve uygulama rejimi incelenmektedir. Bu tedbirler, ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri, hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararı verilen çocuklar bakımından ise denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanmaktadır. Çalışmada bu ikili yapı kanunilik, belirlilik, zaman bakımından uygulama, bireyselleştirme, sosyal inceleme, zorla çalıştırma yasağı, çocuğun katılımı, kanun yolu ve tedbir ihlalinin sonuçları yönlerinden değerlendirilmektedir. Ayrıca düzenleme, uluslararası çocuk adaleti standartları ile Alman, Hollanda, İngiltere ve Galler hukukundaki uygulamalarla karşılaştırılmaktadır. İnceleme sonucunda yönlendirme tedbirlerinin çocuğun gelişimini destekleyebilecek ve suçtan uzaklaştırabilecek önemli araçlar olduğu, ancak uygulama esaslarının açık ve yeknesak kurallara bağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu kapsamda ÇKK m. 5/A'da öngörülen yönetmeliğin gecikmeksizin çıkarılması, sosyal inceleme raporlarının çocuğun güçlü yönlerini, becerilerini ve ilgi alanlarını kapsayacak biçimde geliştirilmesi, on iki yaşından küçük çocuklar bakımından asgari müdahale anlayışının benimsenmesi ve tedbir planının çocuğun etkili katılımıyla hazırlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk adaleti, suça sürüklenen çocuk, yönlendirme tedbirleri, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri, ceza sorumluluğu, denetimli serbestlik, hükmün açıklanmasının geri bırakılması

Abstract

The diversionary measures introduced into Law No. 5395 on Child Protection (Child Protection Law) by Law No. 7593 diversify the community-based intervention tools available within the juvenile justice system by introducing new measures for children involved in judicial proceedings. This study examines the legal nature and implementation regime of measures on social and community services, protection from digital risks, books and library activities, respect for the environment and environmental cleaning, and combating addiction. These measures are applied

- *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*
- *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 12.9.2026*
- *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 23.10.2026*

* Hâkim, Ankara Adliyesi, Ankara/Türkiye, e-posta: coskungozagac@gmail.com, https://orcid.org/0009-0005-8933-3112.

as child-specific security measures to children who lack criminal responsibility and as probation measures to children for whom a decision to defer the pronouncement of the judgment (HAGB) has been rendered. The study evaluates this dual structure in terms of legality, legal certainty, temporal application, individualisation, social inquiry, the prohibition of forced labour, child participation, legal remedies, and the consequences of non-compliance with the measures. It also compares the Turkish framework with international juvenile justice standards and practices under German, Dutch, English and Welsh law. The study concludes that diversionary measures are important instruments capable of supporting children's development and facilitating their desistance from offending. Their implementation, however, needs to be governed by clear and uniform rules. Accordingly, the study recommends the prompt adoption of the regulation envisaged under Article 5/A of the Child Protection Law, the improvement of social inquiry reports so as to cover the child's strengths, skills, and interests, the adoption of a minimum-intervention approach for children under the age of twelve, and the preparation of the measure plan with the effective participation of the child.

Keywords: Juvenile justice, child in conflict with the law, diversionary measures, child-specific security measures, criminal responsibility, probation, deferment of the pronouncement of the judgment

GİRİŞ

Çocuk adalet sistemi, adli süreçteki çocuğun esenliğinin gözetilmesini, sağlıklı gelişiminin desteklenmesini ve toplumla yeniden bütünleşmesinin sağlanmasını hedeflemektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 40 çocuğun yaşı, onuru ve toplumsal bütünleşme ihtiyacı gözetilerek eğitici ve iyileştirici müdahalelerin geliştirilmesini öngörmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesinin 24 No.lu Genel Yorumu, asgari ceza sorumluluğu yaşının çok düşük belirlenmemesini ve uygun durumlarda adli süreç dışına yönlendirme mekanizmalarına öncelik verilmesini benimsemektedir. Pekin Kuralları ise çocuğa uygulanacak tedbirin fiilin ağırlığı, çocuğun koşulları ve ihtiyaçlarıyla orantılı olmasını öngörmektedir. Bu ilkeler, çocuk adaletinde eğitici, iyileştirici ve toplum temelli tedbirlerin önemini ortaya koymaktadır.[1]

Türk hukukunda çocukların ceza sorumluluğu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 31'de, çocuklara uygulanabilecek koruyucu ve destekleyici tedbirler ise ÇKK m. 5'te düzenlenmektedir. Çocuğun mümkün olduğu ölçüde aile çevresinden ayrılmaksızın korunmasını esas alan söz konusu tedbirler, ÇKK m. 11 uyarınca ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbiri niteliğiyle uygulanmaktadır.

7593 sayılı Kanun'la ÇKK'ya eklenen 5/A maddesiyle sosyal ve toplumsal hizmetler, dijital risklerden korunma, kitap ve kütüphane, çevreye saygı ve

[1] Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Karar No 44/25, Kabul Tarihi 20 Kasım 1989, Türkiye bakımından onay: 23 Aralık 1994 tarihli ve 94/6423 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, RG 27 Ocak 1995/22184, m 40(1), 40(3)(b) ve 40(4); Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, Çocuk Adaleti Sisteminde Çocuk Haklarına İlişkin 24 No.lu Genel Yorum (18 Eylül 2019) CRC/C/GC/24, para 13-18 ve 21-24; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları), 29 Kasım 1985 tarihli ve 40/33 sayılı Karar, kurallar 5.1 ve 17.1(a).

çevre temizliği ile bağımlılıkla mücadele alanlarında yönlendirme tedbirleri kabul edilmiştir. Bu tedbirlerle çocuğun korunması, gelişiminin desteklenmesi, toplumsal sorumluluk bilinci kazanması ve yeniden suç işleme riskinin azaltılması amaçlanmaktadır. Tedbirlerin çocuğa isnat edilen fiilin niteliği, kişisel özellikleri, ihtiyaçları ve risk durumu dikkate alınarak bireyselleştirilmesi öngörülmektedir.[2]

Yönlendirme tedbirlerinin kabul edilmesi, koruyucu ve destekleyici tedbirlerle ilişkili yeni hukuki sorunları da beraberinde getirmiştir. ÇKK m. 5/A'da yönlendirme tedbirleri ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak tanımlanmıştır. ÇKK m. 23/2'de ise aynı tedbirlerden uygun görülen birinin veya birkaçının hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen çocuklar hakkında denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanması kabul edilmiştir.[3] Böylece içerikleri aynı olan tedbirler, uygulanma dayanağına göre farklı hukuki nitelikler kazanmıştır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu, aynı katalogda düzenlenen yönlendirme tedbirlerinin iki farklı hukuki statü altında uygulanmasının çocuk adaleti sisteminde doğurduğu sonuçların neler olduğu ve mevcut düzenlemenin kanunilik, belirlilik, ölçülülük, çocuğun üstün yararı ve katılım hakkı bakımından yeterli güvenceleri sağlayıp sağlamadığıdır. Bu kapsamda ceza sorumluluğu bulunmayan çocuk hakkında tedbir kararı verilebilmesi için isnat edilen fiilin nasıl belirleneceği, somut tedbir ihtiyacının hangi ölçütlerle ortaya konulacağı ve daha hafif bir müdahalenin yeterli olup olmadığının nasıl değerlendirileceği önem taşımaktadır. Yönlendirme tedbirleri ile koruyucu ve destekleyici tedbirler arasındaki ilişkinin kurulması da çalışmanın başlıca inceleme alanlarından birini oluşturmaktadır.

Düzenlemenin yakın tarihte kabul edilmiş olması nedeniyle yönlendirme tedbirlerini doğrudan inceleyen yerleşik bir yargı uygulaması, yeterli uygulama verisi ve geniş bir hakemli literatür henüz oluşmamıştır. Bu sınırlılık nedeniyle çalışmada dogmatik hukuk yöntemiyle kanun hükümleri, kanun teklifinin gerekçesi, yasama belgeleri, çocuk adaletine ilişkin ulusal literatür ve resmî belgeler birlikte değerlendirilmektedir. Uluslararası çocuk adaleti standartları, düzenlemenin incelenmesinde normatif ölçüt olarak kullanılmakta; karşılaştırmalı hukuk verilerinden ise Türk hukukuna ilişkin önerilerin geliştirilmesinde yararlanılmaktadır.

Çalışmada savunulan temel görüş, yönlendirme tedbirlerinin uygulanma dayanağına göre farklı hukuki nitelik ve sonuçlar kazanan ortak bir tedbir kataloğu olduğudur. Düzenlemenin çocuk adaletindeki toplum temelli, eğitici ve iyileştirici müdahale araçlarını çeşitlendirmesi önem taşımakla birlikte, tedbirlerin çocuğun

---

[2] Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, TBMM, Dönem 28, Yasama Yılı 4, Esas No 2/3771, 14 Temmuz 2026, m 10 gerekçesi, https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y4/T2/WebOnergeMetni/45e7910e-e4af-4cc1-ba93-e0fc84e03399.pdf Erişim Tarihi 22 Ağustos 2026.

[3] 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Kabul Tarihi 3 Temmuz 2005, RG 15 Temmuz 2005/25876, m 5/A ve 23(2).

haklarını koruyacak biçimde uygulanabilmesi için karar ve uygulama koşullarının açıklaştırılması, sosyal incelemenin güçlendirilmesi ve çocuğun sürece etkili katılımının sağlanması gerekmektedir.

I. YÖNLENDİRME TEDBİRLERİNİN NORMATİF ÇERÇEVESİ

A. 7593 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklik

7593 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 18.8.2026 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak m. 8 dışındaki hükümleri yürürlüğe girmiştir. İlgili Kanun m. 16 gereğince m. 8 ise 1.12.2026 tarihinde yürürlüğe girecektir. Kanun 17 maddeden oluşmakta ve çocukların kasten öldürme, neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçlarına özgü ceza sorumlulukları, ailelerin bakım ve gözetimlerinden kaynaklanan sorumlulukları, çocukların infaz süreçleri, çocukların her türlü bıçak ve diğer kesici, delici ve bereleyici aletleri taşıması ile çocuklara satışının yasaklanması ve yönlendirme tedbirleri başta olmak üzere çeşitli düzenlemeleri içermektedir. Kanun m. 9 ile ilk kez Türk hukuk sistemine giren yönlendirme tedbirleri ÇKK m. 5/A olarak eklenerek koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yanında konumlandırılmıştır.

Yönlendirme tedbirleri kapsamında sosyal ve toplumsal hizmetler, dijital risklerden korunma, kitap ve kütüphane, çevreye saygı ve çevre temizliği ile bağımlılıkla mücadele tedbirleri sayılmaktadır. İlk dört tedbirin uygulanmasında belirli süre veya faaliyet sınırları öngörülmekte, bağımlılık tedbirinde ise belirlenecek programın tamamlanması esas alınmaktadır. Tedbirlerin yerine getirilmesi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ile Siber Güvenlik Başkanlığı, yerel yönetimler, üniversiteler ve Yeşilay arasında dağıtılmaktadır.[4]

ÇKK'ya yeni eklenen 5/A maddesinin üçüncü fıkrası gereğince tedbirlerin yerine getirilmesinde 45'inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları uygulanacaktır. Kanun koyucu 7593 sayılı Kanun m. 14 ile ÇKK m. 45'e yeni eklenen üçüncü ve dördüncü fıkraların koruyucu ve destekleyici tedbirlerle birlikte yönlendirme tedbirleri içinde geçerli olacağını hüküm altına almıştır. Bu kapsamda tedbirlerin yerine getirilmesinde görev alacak ilgili kurum veya kuruluş gerekmesi hâlinde kolluktan yardım isteyecektir. Bununla birlikte hâkim veya mahkeme tarafından tedbir kararını uygulayacak bakanlık, kurum veya kuruluş belirlenerek verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararları ile yönlendirme tedbirleri, yerine getirilmesi amacıyla görevli kurum veya kuruluşa gönderilecek, kurumlar arası eş güdüm merkezî düzeyde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sağlanacak, il ve

[4] ÇKK (n 3) m 5/A.

ilçe düzeyindeki koordinasyon ile uygulamanın takibi ise vali ve kaymakamlar tarafından yürütülecektir.

B. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerle İlişkisi

ÇKK m. 5'te düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler, danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma olmak üzere beş farklı tedbirden oluşmaktadır. Bu tedbirlerin hareket noktası çocuğun korunma ihtiyacıdır. Yönlendirme tedbirleri ise adli sürece konu edilen bir fiille bağlantılı biçimde davranışın yeniden şekillendirilmesini hedeflemektedir. Yönlendirme tedbirleri ile çocuklara sorumluluk verilmekte, çocuğun aktif katılımı ile toplumsallaşmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Yönlendirme tedbirlerini düzenleyen 5/A maddesinde kullanılan "yanında" sözcüğü, iki tedbir grubunun birlikte uygulanmasına izin vermekte, yönlendirme tedbirlerini koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alt türü olmaktan ayırmaktadır. Fakat iki tedbir türü arasında amaç düzeyinde mutlak nitelikte bir ayrım bulunmamaktadır. Yönlendirme tedbirleri de koruyucu ve destekleyici tedbirler gibi çocuğun gelişimini, sağlığını ve toplumsal bağlarını korumayı hedeflemektedir. [5]

İki tedbir türü arasındaki ayrım, tedbirin tetikleyici koşulu ve adli süreçle bağlantısında belirginleşmektedir. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, ister mağdur sıfatıyla ister suç isnadıyla hakkında herhangi bir adli süreç olmasından bağımsız olarak korunma ihtiyacı ortaya çıkan çocuklara verilirken yönlendirme tedbirlerinin verilebilmesi bir adli sürecin başlaması ve çocuğun ceza sorumluluğunun olmaması veya ceza sorumluluğu olan çocuğun da adli süreç sonunda hakkında HAGB kararı verilmesi ön koşuluna bağlıdır. Bununla birlikte koruyucu ve destekleyici tedbir kararları güvenlik tedbiri olarak verilebilirken yönlendirme tedbirleri hem güvenlik tedbiri hem de denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanmaktadır.

C. Kişi ve Konu Bakımından Uygulama Alanı

ÇKK'da yönlendirme tedbirlerinin düzenlendiği 5/A maddesinin birinci fıkrası ve 23'üncü maddenin ikinci fıkrası gereğince yönlendirme tedbirleri sadece hakkında suç isnadı olan çocuklara uygulanmakta; mağdur çocuklara veya hiç adli sisteme girmeyen çocuklara uygulanmamaktadır. Yönlendirme tedbirleri ceza sorumluluğu olmayan adli süreçteki çocuklara yönelik çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak, ceza sorumluluğu olan çocuklara ise hakkında yapılan yargılama sonucunda HAGB kararı verildiğinde denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanmaktadır. Ceza sorumluluğu olmayan çocuğun kapsamı TCK m. 31 ve 33 ile belirlenmiştir. Bu kapsam, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış çocuklar ile on iki yaşını doldurmuş fakat on beş yaşını doldurmamış olup fiilin hukuki

[5] Kanun Teklifi (n 2) m 10 gerekçesi; ÇKK (n 3) m 5 ve 5/A; TBMM Adalet Komisyonu, Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Raporu, Sıra Sayısı 286 (2026); TBMM Tutanak Dergisi, 28. Dönem, 4. Yasama Yılı, 120 ve 121. Birleşimler (5-6 Ağustos 2026).

anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemiş çocukları içermektedir. Ayrıca çocuğun sağır ve dilsiz olması hâlinde on beş yaşını doldurmamışsa ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. Sağır ve dilsiz olmakla birlikte çocuk, on beş yaşını doldurmuş fakat on sekiz yaşını doldurmamış olup fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yeterince gelişmemişse yine ceza sorumluluğu bulunmamaktadır.

Düzenleme, yönlendirme tedbirlerinin uygulanabileceği suçlar bakımından bir sınırlama getirmemektedir. Ancak denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanacak yönlendirme tedbirlerinde suçların hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamında kalması gerekmektedir. Örneğin kasten öldürme suçu işleyen çocuğun ceza sorumluluğunun olmaması hâlinde hakkında yönlendirme tedbirleri uygulansa da ceza sorumluluğu olduğu durumlarda sonuç olarak belirlenen cezanın HAGB kapsamına girmesi mümkün olmadığı için bu durumda çocuğa yönlendirme tedbirleri de uygulanmayacaktır.

Gerek yönlendirme tedbirlerine gerekse koruyucu ve destekleyici tedbirlere karar verilirken fiilin niteliği, çocuğun kişisel özellikleri ve tedbirle ulaşılmak istenen amaç arasında makul ve ölçülü bir ilişki kurulmalıdır. Hafif nitelikteki bir fiil nedeniyle yoğun dijital gözetim uygulanması veya çocuğun eğitimini aksatacak ölçüde faaliyet yükümlülüğü öngörülmesi, tedbirin koruyucu ve eğitici amacını aşabilmektedir. Bu nedenle tedbir ihtiyacı somut olgularla gerekçelendirilmeli, seçilen tedbirin çocuğun yaşı ve gelişim düzeyiyle uyumu açıklanmalı ve daha hafif bir müdahalenin yeterli olup olmadığı değerlendirilmelidir.[6]

II. YÖNLENDİRME TEDBİRLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbiri Niteliği

Öğretide güvenlik tedbirlerine ilişkin genel ve kapsayıcı bir tanım üzerinde durulmasından çok, kurumun tarihsel gelişiminin, hukuki niteliğinin, cezayla ortak ve farklı yönlerinin, uygulama alanlarının ve mevzuatta öngörülen türlerinin açıklanması tercih edilmektedir. Güvenlik tedbirleri, toplumu ve kişinin kendisini koruma amacıyla suç olarak tanımlanan eylemin işlenmesinden sonra hâkim tarafından hükmedilen toplumsal savunma vasıtaları olarak tanımlanabilir. Güvenlik tedbirlerinin uygulanabilirlik şartları; kanunda suç olarak tanımlanan hukuka aykırı fiilin işlenmesi, güvenlik tedbirinin kanunda belirlenmiş olması, tehlikeli hâlin varlığı ve güvenlik tedbirine hâkim tarafından hükmedilmesidir.[7] Güvenlik tedbirlerinin dayanağı olan tehlikelilik hâli yalnızca çocuğun toplum için tehlike oluşturması şeklinde açıklanmamalıdır. Güvenlik tedbirleri çocuğun yeniden benzer davranışlara yönelme ihtimalini önleyerek sağlıklı gelişimini sağlamayı,

---

6 ÇKK (n 3) m 4(1)(b), (h) ve (i); Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 3 ve 40(4).

7 Mehmet Emin Artuk, 'Güvenlik Tedbirleri' (2008) 12(1-2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 461, 466-473.

eğitsel, sosyal veya tedavi edici müdahaleler ile çocuğun geleceği üzerindeki tehlikeyi ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.[8] Bu nedenle tedbir kararı verilirken hukuka aykırı fiil, çocuğun somut tedbir ihtiyacı, üstün yararı ve esenliği birlikte değerlendirilmelidir. Seçilen tedbir ile ulaşılmak istenen amaç arasında uygun ve ölçülü bir bağlantı kurulmalı ve çocuğun haklarına daha az müdahale eden bir aracın yeterli olup olmadığı ölçülülük ilkesi çerçevesinde araştırılmalıdır.[9]

Kanun koyucu, ÇKK m. 5/A kapsamındaki yönlendirme tedbirlerini ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak açıkça nitelendirmektedir. TCK m. 31, ceza sorumluluğu bulunmayan çocuk hakkında ceza uygulanmasını engellemekte, çocuklara özgü güvenlik tedbirine izin vermektedir. TCK m. 56 ise çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin kapsamı ve uygulanması yönünden özel kanuna gönderme yapmaktadır. Bu normatif zincir, m. 5/A'daki katalog ile TCK'nin kusur ve yaptırım sistemini birbirine bağlamaktadır.

Bununla birlikte ÇKK m. 5 kapsamında düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerde m. 11 göndermesi ile ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından güvenlik tedbiri olarak uygulanmaktadır. Yani 7593 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile ÇKK'da ceza sorumluluğu olmayan çocuklara uygulanabilecek beş koruyucu ve destekleyici tedbir ile beş yönlendirme tedbiri güvenlik tedbiri işleviyle uygulanabilecektir. Bunlardan birine hükmedilebileceği gibi tehlikelilik durumunun ortadan kalkması için gerekmesi hâlinde birden fazlasına da hükmedilebilmektedir.

ÇKK m. 5'te belirlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerde bir süre sınırlaması belirlenmemişken m. 5/A'da belirlenen sosyal ve toplumsal hizmetler, kitap ve kütüphane, çevreye saygı ve çevre temizliği tedbirleri 20 saatten 300 saate; dijital risklerden korunma tedbiri ise üç aydan iki yıla kadar verilebilmektedir. Bu tedbirler verilirken çocuğun örgün eğitimine devam etmesi, tehlikelilik hâli ve işlenen fiil dikkate alınmalı, gerekmediği durumlarda üst sınırlardan belirlenerek ciddi hak sınırlamalarına yol açılmamalıdır. Aksi durumda güvenlik tedbirleri eylemin karşılığı olarak görülerek cezai boyutlara ulaşacak ve güvenlik tedbiri mahiyetini kaybedecektir.

B. Denetimli Serbestlik Tedbiri Niteliği

Denetimli serbestlik, ceza muhakemesinin veya cezanın infazının farklı aşamalarında yetkili merci tarafından şüpheli, sanık ya da hükümlü hakkında verilen tedbir, yükümlülük ve seçenek yaptırımların, kişinin toplumla bağlantısı korunarak denetim ve takip altında yerine getirildiği, yeniden suç işlemesinin

---

[8] Süleyman Özar, 'Suça Sürüklenen Çocuğun Ceza ve Güvenlik Tedbiri Sorumluluğu' (2023) 14(55) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 111, 127-131.

[9] Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 3 ve 40(1), (4).

önlenmesini, iyileştirilmesini ve topluma kazandırılmasını amaçlayan toplum temelli bir infaz sistemidir.[10]

ÇKK m. 23(2), HAGB kararı verilen çocuklar hakkında m. 5/A'da düzenlenen yönlendirme tedbirlerinden uygun görülen birinin veya birkaçının denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanmasını öngörmektedir. Bu durumda mahkemece çocuğun isnat edilen fiili işlediği ve ceza sorumluluğunun bulunduğu kabul edilerek bir mahkûmiyet hükmü kurulmakta, ancak bu hükmün açıklanması geri bırakılmaktadır. HAGB, müsadereye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere, kurulan hükmün çocuk hakkında hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir.[11] Bu hâli ile yönlendirme tedbirleri ceza sorumluluğunun bulunmamasına bağlanan çocuklara özgü güvenlik tedbiri niteliğinden ayrılarak denetim süresi içinde çocuğun davranış değişikliğini, eğitimini, sosyal gelişimini ve toplumsal uyumunu destekleyen bir denetimli serbestlik yükümlülüğü niteliği kazanmaktadır.[12]

ÇKK m. 5/A'nın Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 231'den farklı olarak "karar verilebilir" yerine "uygulanır" ifadesini kullanması, çocuk hakkında HAGB kararı verildiğinde m. 5/A'daki yönlendirme tedbirlerinden en az birine hükmedilmesinin zorunlu olup olmadığı sorununu ortaya çıkarmaktadır. Hükmün lafzı, mahkemeye tedbir uygulanıp uygulanmaması konusunda bir takdir yetkisi tanımaktan çok, uygulanacak tedbirin türünü ve sayısını belirleme yetkisi verdiği yönünde yorumlanmaya elverişlidir. Nitekim "uygun görülen biri veya birkaçı" ibaresi, mahkemenin somut çocuğa uygun tedbiri seçmesini gerektirmekte, "uygulanır" ibaresi ise seçilen tedbirin HAGB kararıyla birlikte uygulanmasını öngörmektedir.[13]

Aynı davranış kataloğunun iki statüde kullanılması, tedbirin adından çok uygulanma dayanağının belirleyici olduğunu göstermektedir. Güvenlik tedbiri kararında kusur yeteneğinin bulunmadığı tespit edilmekte, HAGB kararında ise fiil ve kusur saptanmaktadır. Birinci durumda amaç çocuğun ihtiyacına uygun koruma ve yönlendirme, ikinci durumda denetim süresinde yeniden suç davranışını önleme ve yükümlülüğe uyumu sağlamadır. Bu ayrım kararın gerekçesinde, kanun yolunda ve ihlalin sonuçlarında görünür kılınmalıdır.

---

10 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu, Kabul Tarihi 3 Temmuz 2005, RG 20 Temmuz 2005/25881, m 1, 11 ve 15/A; Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, RG 10 Kasım 2021/31655, m 4(1)(f) ve (g).

11 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, Kabul Tarihi 4 Aralık 2004, RG 17 Aralık 2004/25673, m 231(5), (8), (10) ve (11). Ayrıca bkz Yargıtay CGK, E 2008/11-250, K 2009/13, 3 Şubat 2009; Yargıtay CGK, E 2023/50, K 2024/78, 21 Şubat 2024.

12 Kanun Teklifi (n 2) m 13 gerekçesi.

13 ÇKK (n 3) m 5/A ve 23(2); CMK (n 11) m 231(8).

C. Kanunilik ve Belirlilik İlkeleri Bakımından Yönlendirme Tedbirleri

Yönlendirme tedbirleri kapsamında düzenlenen sosyal ve toplumsal hizmetler, dijital risklerden korunma, kitap ve kütüphane, çevreye saygı ve çevre temizliği ile bağımlılıkla mücadele tedbirlerinin amaçları, temel içerikleri, uygulanma sürelerinin alt ve üst sınırları ve yerine getirilmesinden sorumlu kurumlar madde metninde belirlenmiştir. Bu nedenle tedbirlerin hukuki sonuç doğurması bakımından gerekli esaslı unsurların kanunda düzenlendiği ve düzenlemenin kanunilik ilkesini karşıladığı değerlendirilmektedir. Ancak Kanun metninde teknik ayrıntılar, idari süreçler, tedbirin bireyselleştirilmesine ilişkin ölçütler bakımından açıklık bulunmamaktadır. Kanun koyucu kanun ile belirlenmesi zorunluluğu olan temel esasları belirleyerek ilgili maddenin dördüncü fıkrasında uygulamaya ilişkin usul ve esasların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelik ile düzenleneceğini hüküm altına almıştır. Kanaatimizce bu yöntem sayesinde kanunun değiştirilmesine gerek kalmadan uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçlara daha hızlı cevap verilebilecektir.[14] Ancak çıkarılacak yönetmelik ile kanunda bulunmayan yeni bir yükümlülük veya temel hak sınırlaması ihdas edilemez.

Dördüncü fıkra gereğince çıkarılacak yönetmeliğin uygulamayı şekillendirecek bir yönetmelik olması sebebiyle en kısa sürede çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Madde metninde geçen "psikososyal gelişime katkı sağlayacak görev", "riskli dijital mecra", "çeşitli takip yazılımları" ve "yetkililerce belirlenen eserler" ifadeleri uygulayıcı kuruma geniş takdir alanı bırakmaktadır. Yönetmelik düzenlenirken bu noktaların da belirlenmesi uygulama farklılıklarının oluşmamasını sağlayacaktır.

D. Yönlendirme Tedbirlerinin Zaman Bakımından Uygulanması

ÇKK m. 5/A'da düzenlenen yönlendirme tedbirlerinin, ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar bakımından açıkça çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak nitelendirilmesi ve m. 23'te aynı tedbirlerin HAGB kararı verilen çocuklar hakkında denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanacağının öngörülmesi karşısında, bu tedbirlerin varlığını, türünü, kapsamını ve süresini belirleyen hükümlerin maddi ceza hukuku niteliğinde olduğu kabul edilmelidir.

Maddi ceza hukukunda zaman bakımından uygulamanın nasıl olacağı TCK m. 7'de düzenlenmiştir. Nitekim m. 7/3'te öngörülen "Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekerrürle ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır." hükmü gereğince ceza sorumluluğu olan çocuklar için verilecek HAGB kararları ile birlikte karar tarihinde yönlendirme tedbirleri yürürlükteyse uygulanması gerekmektedir. Suç tarihi Kanun'un yürürlük tarihinden önce olan adli süreçteki çocuklara da HAGB kararı ile birlikte yönlendirme tedbirleri uygulanmalıdır. Çünkü denetimli serbestlik, ceza ve güvenlik tedbirleri ile mahkemece belirlenen

[14] Anayasa Mahkemesinin 13 Temmuz 2023 tarihli ve E. 2022/47, K. 2023/124 sayılı kararı, RG 27 Eylül 2023/32322, para 20-23.

yükümlülüklerin kişinin toplumla bağları korunarak denetim ve takip altında yerine getirilmesini sağlayan toplum temelli bir infaz sistemidir. Bu sistem, hükümlünün yeniden suç işlemesinin önlenmesini, iyileştirilmesini ve topluma kazandırılmasını amaçlamaktadır.[15] Kanunda açıkça sayılarak derhâl uygulamanın haricinde tutulanlar arasında da denetimli serbestlik tedbirlerine yer verilmemiştir.

Bununla birlikte ceza sorumluluğu olmayan çocuklara güvenlik tedbiri olarak verilecek yönlendirme tedbirlerinde de yönlendirme tedbirleri ile ceza sorumluluğu olmayan çocuklar için beş farklı güvenlik tedbiri getirildiği ancak Kanun'un yürürlük tarihinden önce de koruyucu ve destekleyici tedbirlerin ceza sorumluluğu olmayan çocuklara güvenlik tedbiri olarak uygulanabildiğine dikkat etmek gerekir. ÇKK m. 5/A ile sosyal ve toplumsal hizmetler, dijital risklerden korunma, kitap ve kütüphane, çevreye saygı ve çevre temizliği ile bağımlılıkla mücadele alanlarında beş yeni yönlendirme tedbiri düzenlenerek ceza sorumluluğu olmayan çocuklara özgü güvenlik tedbiri kataloğu çeşitlendirilmiştir. Mevcut düzenlemede hem koruyucu ve destekleyici tedbirler hem de yönlendirme tedbirleri güvenlik tedbiri olarak uygulanabilmektedir. Dolayısıyla yeni düzenleme, ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar hakkında güvenlik tedbiri uygulanmasına ilişkin hukuki yetkiyi ilk kez oluşturmamakta, çocuğun ihtiyaçlarına göre seçilebilecek tedbirlerin kapsamını genişletmektedir. Bu devamlılık, yönlendirme tedbirlerinin zaman bakımından uygulanmasının değerlendirilmesinde önem taşımaktadır. Bununla birlikte güvenlik tedbiri kataloğunun genişletilmiş olması, sonradan kabul edilen her tedbirin geçmişte işlenen fiillere kendiliğinden uygulanmasını sağlamamaktadır. Önceki ve sonraki düzenlemeler, çocuğa uygulanabilecek tedbirin amacı, içeriği, süresi ve müdahale yoğunluğu bakımından somut olay üzerinden karşılaştırılmalıdır.

Kanaatimizce güvenlik tedbiri olarak uygulanacak yönlendirme tedbirleri ile güvenlik tedbiri olarak uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirler arasında soyut ve değişmez bir lehe veya aleyhe sıralaması yapılamaz. Lehe düzenlemenin belirlenmesinde önceki ve sonraki kanun hükümleri somut olaya ayrı ayrı ve bir bütün hâlinde uygulanmalı, ortaya çıkan sonuçlar karşılaştırılmalıdır. Yönlendirme tedbirlerinin kurum bakımına alternatif, toplum temelli müdahaleler içermesi, bu tedbirlerin özellikle çocuğun aile ortamından alınmasını gerektiren bakım tedbirine göre daha lehe sonuç doğurmasına imkân sağlamaktadır. Nitekim bakım tedbiri, çocuğun resmî veya özel bakım yurduna ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılmasına kadar uzanan yoğun bir müdahale niteliğindedir. Buna karşılık yönlendirme tedbirleri, kural olarak çocuğun aile ve toplum çevresindeki yaşamını sürdürmesine olanak tanımaktadır. Bununla birlikte eski düzenlemede danışmanlık

[15] Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu (n 10) m 1, 11 ve 15/A; Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (n 10) m 4(1)(f) ve (g); Muhammed Emre Tulay, 'Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu' (2016) 22(3) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 2715, 2721-2722 ve 2728-2730.

ve eğitim gibi daha hafif koruyucu ve destekleyici tedbirlerin de bulunması, yeni tedbirlerin her durumda çocuğun lehine olduğu yönünde soyut bir kabulü engellemektedir. Ayrıca yönlendirme tedbirleri koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine geçmemekte, bunların yanında uygulanabilmektedir. Bu nedenle lehe düzenleme, çocuğa fiilen uygulanabilecek tedbirlerin süresi, yoğunluğu, temel haklara etkisi ve birlikte uygulanma ihtimali somut olayda karşılaştırılarak belirlenmelidir. Eski düzenleme uyarınca bakım kuruluşuna yerleştirilmesi gündeme gelecek bir çocuğun toplum içinde uygulanabilecek uygun bir yönlendirme tedbiriyle desteklenmesi hâlinde, yeni düzenlemenin daha lehe olduğu kabul edilebilecektir. Yeni yönlendirme tedbirinin çocuğun ihtiyacına önceki tedbirlerden daha uygun karşılık vermesi, daha elverişli bir koruma ve rehabilitasyon imkânı sağlaması hâlinde suç tarihi yeni düzenleme öncesinde de olsa TCK m. 7/2 uyarınca lehe düzenleme olarak uygulanması gerekmektedir.[16]

E. Yönlendirme Tedbirlerinin Zorla Çalıştırma Yasağı Kapsamında Değerlendirilmesi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 18'de kimsenin zorla çalıştırılamayacağı ve angaryanın yasak olduğu düzenlenmektedir. Ancak kanunla belirlenme koşuluyla hükümlülük veya tutukluluk süresindeki çalıştırmalar bu yasağın dışında tutmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m. 4/3-a hükmü sözleşmenin koşullarına uygun olarak özgürlüğünden yoksun bırakılma halinin olağan seyrinde ve koşullu salıverilme döneminde yaptırılan çalışmayı, Cebri veya Mecburi Çalıştırmaya İlişkin 29 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi'nin m. 2/2-c hükmü ise bir mahkûmiyet kararının sonucu olarak kamu makamının gözetim ve denetimi altında yaptırılan ve özel kişilerin emrine verilmeyen çalışmayı zorla çalıştırma yasağının istisnası kapsamında tutmaktadır.

HAGB kararının verilmesinden önce mahkemece bir mahkûmiyet hükmü kurulmakla birlikte, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurulan hükmün sanık hakkında hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir. Denetim süresinde kişinin sanık sıfatı devam etmekte, kişi hükümlü veya tutuklu statüsü kazanmamaktadır. Bu nedenle HAGB kapsamında uygulanan çalışma içerikli yönlendirme tedbirlerinin Anayasa m. 18/2'de hükümlülük ve tutukluluk süreleri için öngörülen istisna kapsamında değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir.[17] Aynı şekilde ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak uygulanan yönlendirme tedbirleri de bir mahkûmiyet hükmüne dayanmadığı ve bu

---

16 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, RG 12 Ekim 2004/25611, m 7(2); Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş (8. Bası, Beta 2014) 108; Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku (13. Baskı, Seçkin 2013) 124.

17 Muhammed Emre Tulay, 'Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması: Yasal Şartların Yerindeliği ve Kararın Hukuki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme' (2021) 25(4) *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 477, 478-481 ve 483-484; AYM, *Mehmethan Kamburoğlu Başvurusu* [GK], B No 2019/27554, 31 Ocak 2024, para 35-36, RG 7 Haziran 2024/32569.

çocuklar hükümlü veya tutuklu statüsünde bulunmadığı için Anayasa m. 18/2'de hükümlülük ve tutukluluk sürelerindeki çalıştırmalar bakımından öngörülen istisna kapsamında değerlendirilemez.

Zorla veya zorunlu çalışmanın belirlenmesinde temel ölçüt olarak, iş ya da hizmetin yaptırım tehdidi altında istenmesi ve kişinin bu iş ya da hizmeti kendi serbest iradesiyle üstlenmemiş olması aranmaktadır. Buradaki yaptırım tehdidi ceza yaptırımıyla birlikte çalışmayı reddetme veya yarıda bırakma hâlinde doğabilecek adli, idari ya da hukuki nitelikteki olumsuz sonuçları da kapsamaktadır. Ayrıca bir yükümlülüğün kanundan veya mahkeme kararından kaynaklanması, tek başına zorla çalışma yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılması için yeterli değildir. Faaliyetin kabulünde gerçek ve özgür bir iradenin bulunup bulunmadığı, yükümlülüğün süresi ve yoğunluğu, kişinin işi reddetme imkânı ile reddin doğuracağı sonuçlar somut olayın bütün koşulları içinde değerlendirilmelidir.[18]

Yönlendirme tedbirine uyulmamasının sonucu, tedbirin hukuki niteliğine göre farklılaşmaktadır. ÇKK m. 5/A kapsamında çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak uygulanan yönlendirme tedbirlerine uyulmaması durumunda Kanun'da çocuğa uygulanacak özel bir yaptırım öngörülmemiştir. Tedbir kararının ihlal edilmesi hâlinde ilk önce ÇKK m. 45/3 kapsamında gerektiğinde kolluktan yardım istenebilecek veya mahkeme tarafından belirlenen tedbir kararı değiştirilebilecektir. Fakat aynı tedbirlerin ÇKK m. 23 kapsamında denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanması hâlinde, yükümlülüğe kasıtlı olarak uyulmaması CMK m. 231(11) uyarınca açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanmasına yol açabilecektir. Bu durum yaptırım tehdidi unsurunu daha görünür hâle getirmektedir. Bununla birlikte tedbirlerin eğitici, iyileştirici ve toplumsal bütünleşmeyi destekleyici amaç taşıması nedeniyle kesin bir değerlendirme yalnızca çalışma unsurundan hareketle yapılamaz. Görevin çocuğun yaşı ve gelişim düzeyiyle uyumu, süresi ve yoğunluğu, eğitim hayatına etkisi, ücretsiz iş gücü sağlama aracına dönüşüp dönüşmediği, kamu gözetiminde yerine getirilip getirilmediği, çocuğun görüşü ve katılımı ile tedbire uymamanın hukuki ve fiili sonuçları birlikte değerlendirilmelidir.[19]

Kanaatimizce yönlendirme tedbirlerini yalnızca çalışma unsurunun olmasından hareketle zorla çalıştırma yasağı kapsamında değerlendirmek doğru değildir. Ancak tedbirlerin eğitici ve iyileştirici amaç taşıması dikkate alınarak çalışma içerikli bir yönlendirme tedbiri seçilmeden önce çocuk, anlayabileceği biçimde bilgilendirilmeli ve görüşüne yaşı ile olgunluğu ölçüsünde ağırlık verilmelidir. Çocuğun açıkça karşı çıktığı veya fiziksel, ruhsal ya da eğitimsel koşullarıyla bağdaşmayan bir görev yerine, çalışma unsuru taşımayan daha elverişli bir tedbir

---

[18] Cebri veya Mecburi Çalıştırma Hakkında 29 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi, RG 23 Haziran 1998/23381, m 2(1); AYM, *Yasemin Balcı Başvurusu* [GK], B No 2014/8881, 25 Temmuz 2017, para 63-69.

[19] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Van der Mussele/Belçika*, B No 8919/80, 23 Kasım 1983, para 32-40; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 12 ve 32.

tercih edilmelidir. Sosyal inceleme raporu (SİR) hazırlanmalı; tedbir, eğitim planına dayalı olarak uzman gözetiminde ve güvenli çalışma koşulları sağlanarak uygulanmalıdır.

III. YÖNLENDİRME TEDBİRLERİNİN TÜRLERİ

A. Sosyal ve Toplumsal Hizmetler Tedbiri

Sosyal ve toplumsal hizmetler tedbiri, çocuğun spor kulüpleri, gençlik merkezleri, spor tesisleri ve ilgili kamu kurumlarında 20 ila 300 saat arasında görev almasını öngörmektedir. Tedbirin eğitsel ve iyileştirici işlevini yerine getirebilmesi, çocuğa verilecek görevin onun yaşı, becerileri, eğitim durumu ve gelişimsel ihtiyaçları dikkate alınarak belirlenmesine bağlıdır.[20] Çocuğun bireysel özelliklerinden bağımsız olarak yalnızca kurumların olağan hizmet ihtiyacını karşılamaya yönelik tekdüze faaliyetlerin tercih edilmesi, tedbirin iyileştirme ve topluma kazandırma amacını zayıflatabilecektir.[21] Bu nedenle görevin içeriği, ulaşılması amaçlanan eğitsel hedefler ile uygulama ve denetim yöntemi önceden belirlenmeli, koruyucu ve destekleyici tedbirlerden danışmanlık tedbirinde olduğu gibi uygulama planı oluşturulmalı, süreç uzman desteğiyle yürütülmelidir.[22]

B. Dijital Risklerden Korunma Tedbiri

Dijital risklerden korunma tedbiri, çocuğun kullandığı cihaz ve hatları bildirmesini, üç aydan az, iki yıldan fazla olmamak üzere cihaz hareketlerinin takip yazılımlarıyla kurumsal denetime açılmasını ve bazı platformlara erişimin engellenmesini kapsamaktadır. Düzenleme; iletişim, uygulama kullanımı, arama geçmişi ve üçüncü kişilerle temas gibi geniş bir veri alanına ulaşma kapasitesi taşıyabilecektir. Madde metninde geçen takip yazılımından çocuğun fiziksel konumunun elektronik araçlarla izlenmesi anlaşılmamalıdır. Burada çocuğun kullandığı telefon, bilgisayar, tablet ve benzeri cihazlardaki dijital faaliyetlerin takip yazılımları aracılığıyla denetlenmesi konu alınacaktır. Düzenleme, çocuğun siber zorbalık, dijital bağımlılık, çevrim içi istismar ve zararlı içerik gibi risklerden korunmasına hizmet edebilecek niteliktedir. Bu tedbir türünde önemli olan unsurlardan bir diğeri de cihazın tedbir kararından sonraki hareketlerinin tedbir kararı ile birlikte incelenecek olmasıdır.[23]

---

[20] ÇKK (n 3) m 5/A(2)(a); Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (n 10) m 65(1), (2) ve (5); Buket Abanoz Öztürk, 'Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımının Hukuki Düzenlemesi ve Etkililiği: Türk ve Hollanda Ceza Hukukunun Karşılaştırılması' (2023) 14(1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 342, 353.

[21] Abanoz Öztürk (n 20) 342, 345-346, 356.

[22] Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (n 10) m 37 ve 65; Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı* (MEB 2015) 12-16, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/28114710_danmanlktedbiriuygulamalarelkitab26.8.15.pdf Erişim Tarihi 29 Ağustos 2026.

[23] ÇKK (n 3) m 5/A(2)(b).

Düzenlemede tedbirin amacının, temel yükümlülüklerin, asgari ve azami süre ile uygulayacak kurumların gösterilmesi müdahalenin kanuni çerçevesinin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Kanaatimizce kanun koyucunun yer verdiği "çeşitli takip yazılımları" ve "riskli olarak tanımlı dijital mecralar" ifadeleri yeterince açık olmamakla birlikte kanun koyucu tarafından sürekli değişen teknolojik imkânlar ve yeni ortaya çıkan dijital tehditler karşısında uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçlara daha hızlı cevap verebilmek için uygulayıcı kurumlara takdir alanı olarak bırakılmıştır. Bu alanların ilgili maddenin dördüncü fıkrasında belirtildiği üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle somutlaştırılması faydalı olacaktır. Bununla birlikte yönetmelikte yapılacak düzenlemelerin kanunda öngörülen tedbirlerin amaç, kapsam ve süre sınırlarına uygun olması, çocuk hakkında kanunda bulunmayan yeni bir yükümlülük oluşturmaması ve temel haklara yönelik müdahalenin kapsamını genişletmemesi gerekmektedir.

Tedbirin özel hayat, haberleşme ve kişisel verilerin korunması haklarıyla ilişkisi, düzenlemenin koruyucu amacını ortadan kaldırmamakta; uygulamanın çocuğun üstün yararı ve ölçülülük ilkeleri doğrultusunda yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Yönetmelikte izlenecek veri kategorilerinin, yetkili kurum ve personelin, verilerin saklanma ve silinme süreleri ile raporlama yönteminin belirlenmesi tedbirlerin yeknesak biçimde uygulanmasını ve çocuklara sağlanacak korumanın güçlendirilmesini sağlayacaktır. Böylece kanunda belirlenen amaç, kapsam ve süre sınırları korunurken uygulamaya ilişkin teknik usuller güncel gelişmelere uyarlanabilecektir. Tedbirin çocuğun görüşü alınarak, SİR'de belirlenen somut dijital risklerle bağlantılı ve ihtiyaca uygun biçimde uygulanması, müdahalenin etkililiğini ve çocuk tarafından benimsenmesini de artırabilecektir.[24]

C. Kitap ve Kütüphane Tedbiri

Kitap ve kütüphane tedbiri, çocuğun Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinasyonunda 20 saatten 300 saate kadar psikososyal gelişimine katkı sağlayacak kütüphane veya okuma salonlarında görev almasını ya da yetkililerce belirlenen eserleri okumasını öngörmektedir.[25]

Çocuğun kütüphane ortamıyla düzenli biçimde ilişki kurması; çocuğun bilgi kaynaklarını tanımasına, boş zamanını verimli değerlendirmesine ve okuma alışkanlığı geliştirmesine katkı sağlayabilecektir. Nitekim araştırmalar, çocukların kütüphane kullanımı ile okumaya yönelik olumlu tutumları arasında anlamlı bir

[24] 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, RG 9 Kasım 1982/17863 (Mükerrer), m 13, 20 ve 22; İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHS), RG 19 Mart 1954/8662, m 8; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 3, 12 ve 16; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, RG 7 Nisan 2016/29677, m 4-6; ÇKK (n 3) m 4(1)(a), (b) ve (i), 5/A(4).

[25] ÇKK (n 3) m 5/A(2)(c).

ilişki bulunduğunu göstermektedir.[26] Belirlenen eserleri okuma tedbirinin usul ve esasları yönetmelikle belirlenirken yalnızca belirli sayıda kitabın tamamlanmasına indirgenmemeli, çocuğun okuduğunu anlama, eleştirel düşünme, kendisini ifade etme ve farklı yaşam deneyimlerini tanıma becerilerini geliştiren yapılandırılmış bir faaliyet olarak uygulanmalıdır. Nitekim çocuk edebiyatından yararlanılarak yürütülen bibliyoterapi çalışmalarında okuma faaliyetinin çocukların duygusal farkındalık, özdeşleşme, içgörü ve empati geliştirmelerine katkı sağlayabildiği belirtilmektedir.[27]

Bu açıklamalar çerçevesinde tedbirin amaçlarına ulaşabilmesi için seçilecek eserlerin çocuğun yaşı, okuryazarlık düzeyi, dili, gelişimsel özellikleri ve ilgi alanlarıyla uyumlu olması, çocuğun görüşünün eser seçiminde dikkate alınması ve okuma sürecinin cezalandırıcı bir sınama yerine rehberlik edici görüşmeler ve kültürel etkinliklerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu sayede tedbir, çocuğun kütüphaneyi erişilebilir ve güvenli bir öğrenme ortamı olarak benimsemesi ve sürdürülebilir bir okuma kültürü kazanmasına katkı sağlayabilecektir.

D. Çevreye Saygı ve Çevre Temizliği Tedbiri

Çevreye saygı ve çevre temizliği tedbiri, çocuğun park, bahçe, sahil ve diğer kamusal alanların temizlik ve bakım faaliyetlerine 20 saatten 300 saate kadar katılmasını; bitki bakımı, ağaçlandırma ve çiçeklendirme çalışmalarında görev almasını öngörmektedir.[28]

Bu tedbir, yalnızca belirli bir işin yerine getirilmesine dayanan bir yükümlülük olarak değerlendirilmemelidir. Faaliyetin çevrenin korunmasına ilişkin bilgilendirme, uygulamalı öğrenme ve toplumsal katılım unsurlarıyla birlikte yürütülmesi, çocuğun çevre bilinci kazanmasına, ortak yaşam alanlarına yönelik sorumluluk geliştirmesine ve emeğinin somut sonuçlarını görmesine katkı sağlayabilecektir. Nitekim ilköğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada, doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin öğrencilerin çevresel değerlere ve çevre sorunlarına yönelik farkındalıklarını artırdığı ve çevreye karşı sorumlu davranış eğilimlerini desteklediği belirlenmiştir.[29] Bu nedenle çocuğa verilecek görev, kurumun olağan temizlik veya bakım ihtiyacının karşılanmasına yönelmemeli; faaliyetin amacı, öğrenme hedefleri ve çocuğun süreçte kazanması beklenen beceriler önceden

---

[26] Müzeyyen Altunbay ve Aliye Uslu Üstten, 'Okuma Kültürünün Bir Göstergesi Olarak Kitaplık ve Kütüphane Kullanımı Üzerine Bir Araştırma' (2020) 8(3) *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 916, 926, Tablo 14, https://doi.org/10.16916/aded.746742 Erişim tarihi 29 Ağustos 2026.

[27] Sedat Karagül, 'Çocuk Edebiyatı ve Bibliyoterapi' (2018) 3(6) Çocuk ve Medeniyet 43, 46-47, https://dergipark.org.tr/tr/pub/cm/article/807886 Erişim tarihi 29 Ağustos 2026.

[28] ÇKK (n 3) m 5/A(2)(d).

[29] Oğuz Özdemir, 'Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelerine Yönelik Algı ve Davranışlarına Etkisi' (2010) 27 *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 125, 130-134, https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11116/132935 Erişim Tarihi 29 Ağustos 2026.

belirlenmelidir. Görevin niteliği ve süresi çocuğun yaşı, sağlık durumu, fiziksel kapasitesi, eğitim programı ve görüşü dikkate alınarak bireyselleştirilmelidir.

Bununla birlikte faaliyet sırasında kullanılacak araçların güvenli olması, gerekli eğitimin verilmesi, uzman gözetiminin sağlanması, iklim koşullarının gözetilmesi ve uygun koruyucu donanımın temin edilmesi gerekmektedir. Koruyucu kıyafet ve ekipman yalnızca iş sağlığı ve güvenliği amacına hizmet etmeli; çocuğun tedbir uygulanan kişi olduğunu açıklayan ayırt edici veya damgalayıcı bir görünüm oluşturmamalıdır. Tedbirin okul devamını, dinlenme ve serbest zaman hakkını aksatmayacak biçimde planlanması da gerekmektedir.[30]

Bu güvenceler altında uygulanması hâlinde tedbir, çocuk bakımından cezalandırıcı bir çalışma biçimine dönüşmeden çevresel sorumluluk, dayanışma ve toplumsal aidiyet geliştiren eğitsel bir araç niteliği kazanabilecektir. Bu nedenle söz konusu tedbir bakımından çıkarılacak yönetmeliğin ve hazırlanacak uygulama el kitaplarının önemi ortaya çıkmaktadır.

E. Tütün, Nikotin, Alkol, Kumar, Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde ile Davranışsal Bağımlılık Tedbiri

Bu tedbir, çocuğun tütün, nikotin, alkol, kumar, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ile davranışsal bağımlılıklara yönelik tedavi ve rehabilitasyonu için belirlenecek programlara katılmasını ve bu programları tamamlamasını öngörmektedir.[31]

Tedbirin amacı, çocuğu cezalandırmak veya belirli bir davranışı nedeniyle damgalamak yerine, bağımlılık riskinin erken dönemde belirlenmesini, çocuğun sağlığının korunmasını ve yaşadığı sosyal çevre içerisinde desteklenmesini sağlamaktır. Her kullanım davranışının bağımlılık kabul edilmesi ve yoğun bir tedavi programının uygulanması, tedbirin bireyselleştirilmesi ve ölçülülüğü ilkeleriyle bağdaşmayacaktır. Tedavi planı hazırlanırken çocuğa sağlık durumu, uygulanacak yöntem, programın süresi, beklenen yararlar ve muhtemel riskler anlayabileceği bir dille açıklanmalı; görüşüne yaşı ve olgunluk düzeyiyle orantılı biçimde ağırlık verilmelidir.[32] Böylece tedbir, çocuk üzerinde cezalandırıcı bir denetim kurulmasının aracı olmaktan çıkarak çocuğun sağlığını, gelişimini ve toplumsal uyumunu destekleyen tedavi edici ve rehabilite edici bir müdahale niteliği kazanabilecektir.

Düzenlemede dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan birisi de tedbir kararını yerine getirecekler arasında Yeşilay'ın da belirtilmesidir. Türkiye Yeşilay Cemiyeti,

---

30 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, RG 30 Haziran 2012/28339, m 4, 10 ve 17; Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, RG 6 Nisan 2004/25425, m 5, 6; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 3, 28, 31 ve 32.

31 ÇKK (n 3) m 5/A(2)(e).

32 Hasta Hakları Yönetmeliği, RG 1 Ağustos 1998/23420, m 15, 21, 24 ve 26.

özel hukuk tüzel kişiliğine sahip ve kamu yararına çalışan dernek statüsünde bir sivil toplum kuruluşudur. Cemiyet, tütün, alkol, uyuşturucu madde, kumar ve teknoloji bağımlılıklarıyla mücadele amacıyla önleyici, eğitici ve rehabilite edici çalışmalar yürütmektedir.[33] Yönlendirme tedbirlerinin yerine getirilmesinde sivil toplum kuruluşlarının uzmanlık ve uygulama kapasitesinden yararlanılması, çocuk adaletinin toplum temelli ve iyileştirici niteliğini güçlendiren olumlu bir yaklaşımdır. Nitekim Pekin Kuralları, gönüllü birliklerin, bölgesel kuruluşların ve diğer toplumsal kaynakların çocuğun iyileştirilmesine katkı sağlamak amacıyla harekete geçirilmesini öngörmekte; Tokyo Kuralları da hapis dışı tedbirlerin geliştirilmesi ve uygulanmasında gönüllü kuruluşların desteklenmesini ve toplumun sürece katılımının teşvik edilmesini istemektedir. Bu çerçevede, özellikle bağımlılıkla mücadele konusunda uzmanlaşmış Türkiye Yeşilay Cemiyetinin ÇKK m. 5/A kapsamındaki uygulayıcı kuruluşlar arasında gösterilmesi, kamu hizmetlerinin sivil toplumun deneyimi ve toplumla kurduğu güçlü bağlarla tamamlanmasına imkân sağlamaktadır.[34]

IV. TEDBİRE KARAR VERİLMESİ VE UYGULAMA REJİMİ

A. Yetkili Merci ve Kararın Koşulları

Ceza sorumluluğu bulunmayan çocuk on iki yaşını doldurmamış ise hakkında güvenlik tedbiri olarak verilecek yönlendirme tedbiri soruşturmayı yürüten ve kovuşturmaya yer olmadığı kararı (KYOK) veren Cumhuriyet savcısı tarafından çocuk hâkiminden istenir. Çocuk hâkiminin olmadığı yerlerde tedbir kararları aile mahkemesinden, aile mahkemesinin de olmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesinden istenir ve bu mahkemeler tarafından karar verilir.[35] Çocuk eğer on iki yaşını doldurmuş ise hakkında kovuşturma aşamasına geçileceği için bu çocukların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yokluğu tespiti yapılırsa davaya bakan mahkeme tarafından ceza verilmesine yer olmadığı kararı ve güvenlik tedbiri olarak yönlendirme tedbiri kararı verilir. Davaya bakan mahkemenin yetkisi, denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanacak yönlendirme tedbirleri bakımından da geçerlidir. Çünkü bir kişi hakkında HAGB kararı verilebilmesi için kovuşturma aşamasına geçilerek yapılacak yargılama sonunda hem ceza sorumluluğunun olması hem de fiilinin sübutuna ilişkin karar verilmiş olması gerekmektedir.

---

33 Türkiye Yeşilay Cemiyeti, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Tüzüğü https://www.yesilay.org.tr/documents/file/YADosyalar/tuzuk_2015-da738b7b-ca3b-44f3-8ff4-3d2a25562291.pdf Erişim Tarihi 2 Eylül 2026; Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 'Tarihçe' https://www.yesilay.org.tr/kurumsal/tarihce/ Erişim Tarihi 2 Eylül 2026.

34 Pekin Kuralları (n 1) kural 25.1; Hapis Dışı Önlemlerle İlgili Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Tokyo Kuralları), BM Genel Kurulunun 14 Aralık 1990 tarihli ve 45/110 sayılı Kararı, kurallar 17-18.

35 Türk Ceza Kanunu (n 16), m 31(1); ÇKK (n 3) m 7(1), 15(3), 26(3), geçici m 1(4).

Bununla birlikte on iki yaşını doldurmamış çocuk hakkında kovuşturma yürütülememesi, isnat edilen fiile ilişkin bir soruşturma yapılmasına ve delillerin toplanmasına engel oluşturmamaktadır. Çocuk hakkında güvenlik tedbiri uygulanmasının talep edilebilmesi için isnat edilen fiilin çocuk tarafından işlendiğini gösteren yeterli ve hukuka uygun delillerin bulunması, çocuğun suç tarihindeki yaşının belirlenmesi ve somut bir tedbir ihtiyacının ortaya konulması gerekmektedir. Aksi yaklaşım, beraat etmesi gereken çocuk hakkında hak sınırlayan tedbir kurulmasına yol açabilmektedir.[36]

B. Sosyal İnceleme ve Bireyselleştirme

SİR çocuğun içinde bulunduğu koşulların bütüncül biçimde değerlendirilmesini ve uygulanacak tedbirin bireyselleştirilmesini sağlayan temel araçlardan biridir. SİR'de çocuğun gelişim özellikleri, aile yapısı ve aile bireyleriyle ilişkileri, eğitim durumu, fiziksel ve ruhsal sağlığı, ekonomik koşulları, akran ilişkileri, boş zamanlarını geçirdiği çevre ve adli sürece neden olan etkenler birlikte değerlendirilmelidir.[37] Yönlendirme tedbirlerinin niteliği dikkate alındığında bu incelemenin çocuğun dijital çevresini, bağımlılık risklerini, mağduriyet ve örselenme deneyimlerini, sosyal destek kaynaklarını, ilgi alanlarını ve güçlü yönlerini de kapsaması gerekmektedir. Böylece rapor yalnızca çocuğun karşı karşıya bulunduğu riskleri belirleyen bir belge olmaktan çıkarak çocuğun gelişimini destekleyecek kaynakları ve uygulanabilir müdahale seçeneklerini ortaya koyan işlevsel bir değerlendirmeye dönüşebilecektir.

7593 sayılı Kanun ile ÇKK m. 35'te yapılan değişiklik sonucunda on beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında SİR düzenlenmesi zorunlu hâle getirilmiştir. On beş yaşını doldurmuş çocuk hakkında SİR düzenlenmemesi durumunda ise bunun gerekçesinin iddianamede veya kararda gösterilmesi öngörülmüştür.[38] Oluşturulacak raporların verilecek tedbirlerin bireyselleştirilmesinin önemli bir unsuru olduğu dikkate alınarak raporlar yalnızca standart formda yer alan bölümlerin kısa ve soyut ifadelerle doldurulmasından ibaret kalmamalıdır.

Her ne kadar Kanun ile on beş yaşını doldurmuş çocuklar hakkında SİR düzenlenmesi zorunluluğu bulunmasa da kanaatimizce çocuk hakkında HAGB kararı ile birlikte denetimli serbestlik tedbiri olarak yönlendirme tedbiri verilecek ise tedbirin bireyselleştirilmesi ve çocuğun ihtiyacı olan tedbirin belirlenmesi için SİR alınması ve raporda elde edilen bilgiler ile önerilen tedbir arasında açık bir bağlantı kurulması gerekmektedir.

---

36 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (n 24) m 38(4); Özar (n 8) 116-119.

37 ÇKK (n 3) m 35(1); Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, RG 24 Aralık 2006/26386, m 21.

38 ÇKK (n 3) m 35(3).

C. Çocuğun Dinlenilmesi ve Katılımı

Yönlendirme tedbirlerinin türleri incelendiğinde çocuğun aktif olarak katıldığı ve sorumluluk aldığı görülmektedir. Bu sebeple tedbir kararı verilirken de çocuk tedbirin pasif nesnesi olarak konumlandırılamaz. Çocuğa tedbirin amacı, içeriği, süresi ve muhtemel sonuçları yaşına ve gelişim düzeyine uygun, açık ve anlaşılır bir dille anlatılmalı; görüşünü serbestçe açıklamasına ve karar sürecine etkili biçimde katılmasına imkân tanınmalıdır.[39]

Çocuğun görüşüne yaşı ve olgunluk düzeyiyle orantılı ağırlık verilmesi, talep ettiği sonucun mutlaka benimsenmesini gerektirmemekte; görüşünün değerlendirilmesini ve farklı bir karar verilmesi hâlinde bunun gerekçesinin açıklanmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle tedavi, dijital takip ve uzun süreli faaliyet içeren tedbirlerde çocuğun sürece katılımı, tedbirin bireyselleştirilmesine ve etkili biçimde uygulanmasına katkı sağlamaktadır.[40]

D. Kurumlar Arası Koordinasyon ve Yönetmelik

Tedbirlerin çok sayıda kurum tarafından uygulanması çocukların çeşitli uzmanlık alanlarından ve hizmet kaynaklarından yararlanmasına imkân sağlamaktadır. Aynı yapı sorumluluğun dağılması, veri paylaşımının genişlemesi ve uygulama standartlarının farklılaşması riskini taşımaktadır. ÇKK m. 5/A'da yönlendirme tedbirlerinin yerine getirilmesinde m. 45'in üçüncü ve dördüncü fıkralarının uygulanacağı belirtilmiştir. Bu atıf uyarınca tedbirin uygulanması sırasında gerektiğinde kolluktan yardım istenebilecek; kurumlar arasındaki koordinasyon merkezde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, il ve ilçelerde ise vali ve kaymakam tarafından sağlanacaktır. Sekretarya hizmetleri de aile ve sosyal hizmetler il müdürlükleri tarafından yürütülecektir.[41] Merkezi koordinasyon, asgari hizmet standartları, uzman eğitimi, çocuk güvenliği politikası ve sonuçların bağımsız değerlendirilmesiyle desteklenmelidir. Bununla birlikte Kanun'da verilen yetkiye dayanılarak çıkarılacak yönetmelikte uygulama planlarının hazırlanması, kurumlar arası bildirim, personelin eğitimi ve raporlama biçimi gibi teknik ayrıntıların düzenlenmesi gerekmektedir.

E. Kanun Yolu ve İhlalin Sonuçları

Tedbir kararına karşı etkili başvuru, kararın hem hukuki dayanağını hem de tedbirin ölçülülüğünü inceleyebilmelidir. Çocuğa karar ve başvuru yolu sade bir dille açıklanmalı, müdafi yardımı sağlanmalıdır. Tedbire aykırılığın sonucu m.

---

39 ÇKK (n 3) m 4(1)(a) ve (d), 5/A; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 12.

40 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 12; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, Çocuğun Dinlenilme Hakkına İlişkin 12 No.lu Genel Yorum (1 Temmuz 2009) CRC/C/GC/12, para 28-30 ve 45; Serkan Ekiz, 'Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Katılım Hakkı' (2024) 89(2) İzmir Barosu Dergisi 267, 294-297.

41 ÇKK (n 3) m 5/A(3) ve m 45(3) ve (4).

5/A'da açık biçimde gösterilmemektedir. Ancak denetimli serbestlik tedbiri olarak verilecek yönlendirme tedbirleri için CMK m. 231 hükümleri uygulanacaktır. Bu kapsamda verilen yönlendirme tedbirleri hükümle birlikte istinaf kanun yoluna tabidir. Ayrıca ilk derece mahkemesi sıfatıyla bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay tarafından verilmesi hâlinde temyiz yoluna gidilebilecektir. Tedbirin ihlali, açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanmasına yol açabilecektir.[42]

Yönlendirme tedbirlerinin güvenlik tedbiri olarak verilmesi hâlinde ise ÇKK m. 14 gereğince çocuk hâkimi tarafından alınan tedbir kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilmektedir.[43] CMK'nın itiraza ilişkin hükümleri uyarınca ilgililer kararı öğrendiği günden itibaren iki hafta içinde kararı veren mercie verecekleri dilekçe ile karara itiraz edebilmektedir. Tedbir kararının ihlal edilmesi hâlinde öncelikle m. 45/3 kapsamında gerektiğinde kolluktan yardım istenebilecek veya mahkeme tarafından belirlenen tedbir kararı değiştirilebilecektir.

V. ULUSLARARASI STANDARTLAR VE SEÇİLMİŞ ÜLKE UYGULAMALARI

İncelemeye dâhil edilen Almanya, Hollanda ile İngiltere ve Galler, Türk hukukuyla aynı hukuk geleneğini veya bütünüyle örtüşen bir çocuk adaleti modelini temsil ettikleri düşüncesiyle seçilmemiştir. Ülke seçiminde, bu ülkelerin yönlendirme tedbirlerinin farklı işlevlerini ve uygulama biçimlerini karşılaştırmaya elverişli örnekler sunmaları belirleyici olmuştur. Alman hukukundaki eğitsel talimatlar, çocuğun davranışlarının yönlendirilmesi amacıyla getirilebilecek yükümlülüklerin içeriği, sınırları ve bireyselleştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Hollanda uygulaması, hafif nitelikteki fiiller karşısında yargılama dışı yönlendirme mekanizmalarının işleyişini ve asgari ceza sorumluluğu yaşının altındaki çocuklar bakımından sosyal hizmet temelli müdahalelerin rolünü göstermektedir. İngiltere ve Galler'deki panele yönlendirme modeli ise mahkûmiyet sonrasında onarıcı adalet anlayışıyla hazırlanan programın çocukla birlikte oluşturulmasına ve uygulanmasına ilişkin farklı bir yaklaşım sunmaktadır. Yapılan incelemede kapsamlı bir ülke hukuku incelemesi yerine, Türk hukukundaki yönlendirme tedbirlerinin değerlendirilmesine katkı sağlayabilecek belirli uygulama ve güvencelerin ortaya konulması hedeflenmektedir.

A. Uluslararası Çocuk Adaleti Standartları

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 40, ceza kanununu ihlal ettiği iddia edilen veya kabul edilen çocuğa, toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususu göz önünde bulundurularak, onur ve değer duygusunu güçlendiren, yaşını ve yeniden topluma kazandırılmasını gözeten bir anlayışla yaklaşılmasını

[42] CMK (n 11) m 231(11) ve (12).

[43] ÇKK (n 3) m 14.

öngörmektedir. Sözleşme, uygun durumlarda ve gerekli hukuki güvenceler korunmak koşuluyla, çocukların yargısal kovuşturmaya başvurulmaksızın ele alınmasına imkân veren yöntemlerin geliştirilmesini teşvik etmekte; bakım, yönlendirme, gözetim, danışmanlık, eğitim ve diğer kurumsal bakım dışı seçeneklere yer verilmesini istemektedir.[44] Bu bakımdan yönlendirme tedbirleri, çocuğu işlediği fiil üzerinden değerlendirmemektedir. Bunun yerine onun eğitimini, psikososyal gelişimini, dijital güvenliğini, sağlık ihtiyaçlarını ve toplumla bağlarını birlikte gözeten geniş bir tedbir kataloğu oluşturması nedeniyle çocuk adalet sistemine önemli bir katkı sağlamaktadır. Çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmadan toplum içinde desteklenmesine imkân veren bu tedbirler, doğru biçimde bireyselleştirildiğinde çocuğun tekrar suç işlemesini engelleyecek, tehlikelilik hâlini ortadan kaldıracak ve cezalandırıcı müdahalelere duyulan ihtiyacı azaltabilecektir. Pekin Kuralları, çocuğa gösterilecek tepkinin fiilin ağırlığının yanı sıra çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve ihtiyaçlarla da orantılı olmasını, kurum bakımına alternatif çeşitli tedbirlerin geliştirilmesini ve çocuk adaleti alanında görev yapan personelin mesleki yeterliliğe sahip bulunmasını öngörmektedir.[45]

Riyad İlkeleri, çocukların suça yönelmesinin yalnızca ceza adaleti sistemi içinde çözülebilecek bir sorun olmadığını ortaya koymakta; önleyici politikaların aile, eğitim, toplum, sosyal hizmetler ve gençlik politikalarıyla birlikte yürütülmesini benimsemektedir.[46] Yönlendirme tedbirlerinin spor, kültür, okuma, çevre bilinci, dijital güvenlik ve bağımlılıkla mücadele gibi farklı alanları kapsaması, bu bütüncül önleme anlayışıyla önemli ölçüde örtüşmektedir. Tedbirlerin ilgili kamu kurumları, üniversiteler, yerel yönetimler ve uzman kuruluşlar aracılığıyla yerine getirilmesi de çocuğun gereksinimlerine farklı uzmanlık alanlarından yararlanılarak karşılık verilmesine olanak sağlamaktadır.

Havana Kuralları esas olarak özgürlüğünden yoksun bırakılan çocuklara ilişkin olduğundan yönlendirme tedbirleri bakımından daha sınırlı ve dolaylı bir değerlendirme ölçütü sunmaktadır. Buna karşılık Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2008)11 sayılı Tavsiye Kararı, toplum içinde uygulanan yaptırım ve tedbirlerin kanuni temele dayanması, çocuğun yaşı ve bireysel koşullarıyla orantılı olması, çocuğun sürece katılımının sağlanması, kararların düzenli biçimde gözden geçirilmesi, kişisel verilerin korunması ve uygulamanın uzman personel eliyle yürütülmesi yönlerinden ayrıntılı standartlar getirmektedir. Bu standartlar çerçevesinde yönlendirme tedbirlerinin çocuk adaletine kazandırılması olumlu bir gelişme niteliği taşımakta; tedbirlerin başarısı ise çocuğun üstün yararını esas alan

---

44 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (n 1) m 40(1), 40(3)(b) ve 40(4).

45 Pekin Kuralları (n 1), kurallar 5.1, 17.1, 18.1 ve 22.1.

46 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri *(Riyad İlkeleri),* 14 Aralık 1990 tarihli ve 45/112 sayılı Karar, ilkeler 2, 9, 11-13, 20-24, 32-35 ve 45-49.

bireyselleştirilmiş programların hazırlanmasına, nitelikli uzman desteğine ve etkili yargısal gözden geçirme mekanizmalarının kurulmasına bağlı bulunmaktadır.[47]

B. Alman Hukukunda Eğitim Amaçlı Talimatlar

Alman Gençlik Mahkemeleri Kanunu (Jugendgerichtsgesetz-JGG) m. 9'da eğitim tedbirleri, talimat verilmesi ve eğitim yardımından yararlanılmasına karar verilmesi şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. JGG m. 10'da düzenlenen talimatlar, gencin yaşam biçimini düzenlemek suretiyle eğitimini geliştirmeyi ve güvence altına almayı amaçlayan emir ve yasaklardan oluşmaktadır. Hâkim bu kapsamda gencin ikamet edeceği yerin belirlenmesine, bir aile veya kurum yanında kalmasına, eğitim veya çalışma yerine yerleşmesine, çalışma hizmetinde bulunmasına, belirli bir kişinin gözetim ve yardımına tabi tutulmasına, sosyal eğitim kursuna katılmasına, mağdurla uzlaşmak için çaba göstermesine, belirli kişilerle ilişki kurmamasına veya belirli yerlere gitmemesine ve trafik eğitimine katılmasına karar verebilmektedir. Kanundaki sayım sınırlı olmamakla birlikte, gence yaşam koşulları bakımından katlanamayacağı yükümlülüklerin getirilemeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır. Bağımlılık tedavisi veya uzman tarafından yürütülen iyileştirici eğitim ise eğitimden sorumlu kişinin ve kanuni temsilcinin onayına bağlı tutulmuş; on altı yaşını dolduran gencin rızasının da kural olarak alınması öngörülmüştür.[48] Bu düzenlemeler, Alman gençlik ceza hukukunda yaptırımın ağırlığından önce gencin eğitimi ve yeniden suç işlemesinin önlenmesi amacının gözetildiğini göstermektedir.[49]

Alman hukukundaki eğitim talimatları ile Türk hukukundaki yönlendirme tedbirleri arasında amaç ve içerik bakımından önemli benzerlikler bulunmaktadır. Her iki sistem de toplum içinde uygulanabilen çalışma faaliyetlerine, sosyal eğitim ve gözetim programlarına, mağdurla veya toplumla ilişkilerin iyileştirilmesine ve bağımlılıkla mücadeleye yönelik araçlardan yararlanmaktadır. İki sistem arasındaki tedbirlerin muhatabı bakımından temel bir farklılık bulunmaktadır. Alman Ceza Kanunu m. 19 uyarınca fiili işlediği sırada on dört yaşını doldurmamış kişi kusur yeteneğinden yoksun sayılmakta ve JGG kapsamında ceza hukuku yaptırımlarına tabi tutulmamaktadır.[50] Türk hukuk sisteminde ise kusur yeteneği olan çocuklara HAGB kararının sonucunda yönlendirme tedbirleri uygulanabileceği gibi kusur

---

47 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, *Yaptırım veya Tedbirlere Tabi Çocuk Faillere İlişkin Avrupa Kuralları Hakkında CM/Rec(2008)11 Sayılı Tavsiye Kararı* (5 Kasım 2008) kurallar 2, 5-6, 18-19, 23.1-23.2, 26, 31.1 ve 39.1, https://rm.coe.int/09000016805d2716 Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

48 Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz ve Bundesamt für Justiz, *Jugendgerichtsgesetz (JGG)*, m 9-10 https://www.gesetze-im-internet.de/jgg/ Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

49 Kayıhan İçel, 'Federal Almanya'da Genç Suçlular İçin Ceza Hukuku' (1968) 34(1-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 156, 170-174.

50 Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz ve Bundesamt für Justiz, 'Strafgesetzbuch (StGB), 19. madde - Schuldunfähigkeit des Kindes' https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/__19.html Erişim Tarihi 6 Eylül 2026; *Jugendgerichtsgesetz (JGG)* (n 48), 1(2).

yeteneğinden yoksun sayılan çocuklara da çocuklara özgü güvenlik tedbirleri olarak uygulanabilmektedir. On iki yaşından küçük çocuklarda kanun koyucu Cumhuriyet savcısı ve hâkimin takdirine bırakmış, ihtiyaç duyulması hâlinde Cumhuriyet savcısı talep edebilmekte ve güvenlik tedbiri uygulanmasının gerekliliğine çocuk hâkimi tarafından karar verilebilmektedir.[51]

Alman hukukunda öngörülen tedbir çeşitliliğinin uygulamaya aynı ölçüde yansımadığı görülmektedir. Alman genç ceza adaleti uygulamasına ilişkin araştırmalar, farklı toplum temelli müdahaleler arasında özellikle toplum hizmetinin öne çıktığını göstermektedir. Nitekim 2013 yılında genç mahkemelerince yaptırıma bağlanan çocuk ve genç yetişkinlerin en az yüzde kırkı hakkında toplum hizmetine karar verilmiştir. Toplum hizmetine tabi tutulanların sayısının diğer eğitsel tedbirlerin her birine tabi tutulanlardan altı ila sekiz kat fazla olduğu belirtilmektedir.[52] Daha yoğun uzman desteği gerektiren sosyal eğitim ve bireysel gözetim tedbirlerinin sınırlı uygulanması, tedbir çeşitliliğinin tek başına bireyselleştirilmiş bir uygulama sağlamadığını göstermektedir. Bu nedenle Türk hukukunda yönlendirme tedbirlerinin uygulanması sırasında kolaylıkla organize edilebilen çalışma faaliyetlerinin rutin biçimde tercih edilmemesi, SİR'de belirlenen ihtiyaçlara göre sosyal eğitim, gözetim, okuma ve bağımlılıkla mücadele seçeneklerinin de etkili biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca öğretide, Alman hukukunda toplum hizmeti bakımından genel bir azami saat sınırının bulunmamasının, oldukça yüksek sürelerde çalışma yükümlülüğü kurulmasına ve bazı somut olaylarda ölçülülük ilkesinin ihlaline yol açabileceği belirtilmektedir.[53] Türk hukukunda yirmi ila üç yüz saatlik bir sınır öngörülmesi güvence sağlamakla birlikte uygulanacak sürenin çocuğun yaşı, eğitim ve sağlık durumu ile tedbirin eğitsel amacı gözetilerek bireyselleştirilmesi gerekmektedir.

C. Hollanda Hukukunda Erken Müdahale ve HALT

Hollanda'da çocuk ceza hukukunun uygulanması on iki yaşın doldurulmasıyla başlamaktadır. Fiil tarihinde on iki yaşından küçük olan çocuklar hakkında ceza kovuşturması yürütülememektedir. Bununla birlikte, bu yaş grubundaki çocukların gerçekleştirdiği davranışlar bütünüyle karşılıksız bırakılmamakta; hafif nitelikteki olaylarda polis tarafından çocuk ve ailesiyle görüşülmekte, ihtiyaç duyulması hâlinde çocuk gençlik bakım hizmetlerine yönlendirilmektedir. Çocuğun davranışlarının veya içinde bulunduğu koşulların daha ciddi bir koruma ihtiyacı ortaya çıkarması durumunda ise aile gözetimi gibi çocuk koruma hukuku araçları uygulanabilmektedir.[54]

---

51 Türk Ceza Kanunu (n 16), m 31(1); ÇKK (n 3) m 7(1), 15(3), 26(3).

52 Frieder Dünkel, 'Youth Justice in Germany', *Oxford Handbook Topics in Criminology and Criminal Justice* (Oxford University Press 2016) 15-16.

53 Dünkel (n 52) 8.

54 Government of the Netherlands, 'Penalties for Juvenile Offenders' https://www.government.nl/

On iki yaşını doldurmuş çocuklar bakımından ise uygulanan HALT programı; hafif nitelikteki fiillere erken, eğitsel ve onarıcı bir karşılık verilmesini sağlayan yargılama dışı bir yönlendirme yöntemidir. Program kapsamında çocuk, davranışının sonuçlarını anlamaya yönelik görüşme ve öğrenme çalışmalarına katılabilmekte, mağdurdan özür dileyebilmekte ve meydana gelen zararın giderilmesine katkıda bulunabilmektedir. Çocuğun programa katılmayı reddetmesi veya programı başarıyla tamamlamaması durumunda ise dosya Cumhuriyet savcısına gönderilmekte ve ceza kovuşturması gündeme gelebilmektedir.[55] HALT programına uyulmaması sonucunda ceza kovuşturmasının ve yaptırım olasılığının gündeme gelebilmesi bakımından Hollanda'daki uygulama Türk hukuk sisteminde HAGB kararı ile birlikte verilen yönlendirme tedbirlerine benzerlik göstermektedir. Türk hukuk sisteminden farkı HALT programında çocuk yargılama dışı olarak yönlendirilmekte programdan sonuç alınamaz ise ceza kovuşturması gündeme gelmektedir. Bununla birlikte HALT programında çocuğun katılımı biçimsel olarak kabulüne dayansa da programı reddetmesi hâlinde ceza kovuşturması olasılığının ortaya çıkması, bu kabulün bütünüyle serbest bir tercihle özdeşleştirilmesini güçleştirmektedir. Türk hukukunda HALT modelinden çıkarılabilecek başlıca sonuçlar; yönlendirme tedbirinin SİR'e dayandırılması, programın çocukla birlikte hazırlanması, faaliyetlerin çocuğun ihtiyaçlarıyla ilişkilendirilmesi ve müdahalenin mümkün olan en düşük yoğunlukta tutulmasıdır.

HALT'ın eğitici ve onarıcı amaçları, programın yeniden suç işlemeyi azalttığının peşinen kabul edilmesi için yeterli görülmemektedir. 2003-2004 yıllarında uygulanan HALT programı üzerinde yürütülen randomize saha araştırmasında, HALT'a katılan çocuklarla herhangi bir müdahaleye tabi tutulmayan çocuklar arasında genel yeniden suç işleme bakımından belirgin bir fark saptanmamış, mağdurdan özür dileme gibi bazı onarıcı unsurların ise daha olumlu sonuçlarla ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Aynı saha araştırmasından elde edilen verilerin daha sonra uzun dönemli eğitim ve adli kayıtlarla birleştirilerek yeniden incelenmesi, programın yeniden suç işleme ve eğitim sonuçları üzerinde olumsuz etkiler meydana getirebildiğini ortaya koymuştur. Ancak bu bulgular HALT'ın 2003-2004 yıllarındaki uygulama biçimine ilişkin olduğundan güncel programa doğrudan genellenmemelidir. Programın içeriğinde yapılan değişikliklerin ardından güncel modelin etkililiği, çocuk haklarına uygunluğu ve öngörüldüğü biçimde uygulanıp

themes/justice-security-and-defence/sentences-and-non-punitive-orders/penalties-juvenile-offenders Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

55 Stichting Halt, 'Over Halt' https://www.halt.nl/over-halt Erişim Tarihi 6 Eylül 2026; Government of the Netherlands (n 54); Hollanda Ceza Kanunu (Wetboek van Strafrecht), m 77e https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/#BoekEerste_TiteldeelVIIIA_Artikel77e Erişim Tarihi 6 Eylül 2026; *Besluit aanwijzing Halt-feiten 2024* [HALT Kapsamındaki Fiillerin Belirlenmesine İlişkin 2024 Tarihli Karar], 14 Haziran 2024, *Staatsblad* 2024, 173 https://wetten.overheid.nl/BWBR0049846/ Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

uygulanmadığı kontrollü bir araştırmayla yeniden değerlendirilmektedir.[56] Bu tecrübe, Türk hukukunda yönlendirme tedbirlerinin sadece tamamlanma oranları üzerinden değerlendirilmemesi gerektiğini; yeniden suç işleme, eğitim hayatına devam, çocuğun katılımı, haklara uygunluk ve ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar bakımından bağımsız biçimde izlenmesi gerektiğini göstermektedir.

D. İngiltere ve Galler Hukukunda Referral Order

İngiltere ve Galler'de uygulanan *referral order*, suçluluğu mahkeme kararıyla belirlenen on sekiz yaşından küçük kişinin bir gençlik paneline (*youth offender panel*) yönlendirilmesini öngören, toplum içinde infaz edilen ve onarıcı adalet anlayışını esas alan bir yaptırımdır. Kararla birlikte gençlik adaleti ekibi belirlenmekte ve çocuk, bu ekip tarafından oluşturulan panelin toplantılarına katılmakla yükümlü tutulmaktadır. Panelde, çocukla birlikte bir gençlik fail sözleşmesi (*youth offender contract*) hazırlanmaktadır. Sözleşmede mağdura veya suçtan etkilenen kişilere yönelik maddi ya da başka biçimde giderim sağlanması, mağdurla arabuluculuk görüşmelerine katılım, ücretsiz çalışma, belirli yerlere gitmeme, belirlenen faaliyetleri yerine getirme ya da bazı faaliyetlerden kaçınma, suçun nedenlerini ve sonuçlarını anlamaya yönelik davranış programları ile eğitim ve gelişimi destekleyen çalışmalara katılma öngörülebilmektedir.[57]

Modelin ayırt edici yönü, uygulanacak faaliyetlerin bütün ayrıntılarıyla mahkeme tarafından tek taraflı biçimde belirlenmesi yerine, çocuğun ihtiyaçları, güçlü yönleri, görüşleri ve fiilin mağdur üzerindeki etkileri değerlendirilerek panel sürecinde somutlaştırılmasıdır. Çocuğun sözleşmenin hazırlanmasına katılması, davranışının sonuçlarını anlamasına, meydana gelen zararın giderilmesinde sorumluluk üstlenmesine ve yeniden suç işlemesini önleyecek hedeflerin belirlenmesine imkân sağlamaktadır.

Bununla birlikte sözleşmenin çocukla birlikte hazırlanması, sistemin bütünüyle gönüllü olduğu anlamına gelmemektedir. Sözleşme üzerinde anlaşma sağlanamaması veya sözleşmenin ihlal edilmesi hâlinde çocuk yeniden mahkemeye gönderilebilmektedir. Bu nedenle çocuğun katılımı, hakkında herhangi bir hukuki

---

[56] Benthe J van Delft, Kirti Zeijlmans, Jessica J Asscher, Ton Liefaard ve André M van der Laan, 'The Effectiveness of the Dutch Juvenile Diversion Program Halt: Study Protocol for a Randomized Controlled Trial' (2025) 13 *BMC Psychology* 819, PDF 2-4; Melvin Vooren, Iryna Rud, Ilja Cornelisz, Chris van Klaveren, Wim Groot ve Henriëtte Maassen van den Brink, 'The Effects of a Restorative Justice Programme (Halt) on Educational Outcomes and Recidivism of Young People' (2023) 19(3) *Journal of Experimental Criminology* 691, 693 ve 701-705.

[57] Sentencing Act 2020, ss 83, 86 ve 91-96 https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/17/part/6/chapter/1 Erişim Tarihi 6 Eylül 2026; Youth Justice Board for England and Wales ve Ministry of Justice, Referral Order Guidance (Ekim 2018) 19-22 https://www.gov.uk/government/publications/young-offenders-referral-orders Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

sonuç doğurmayan serbest bir tercih niteliğinden ziyade, mahkemece verilen yaptırımın bireyselleştirilmesine etkili biçimde katılma imkânı olarak değerlendirilmelidir.[58]

Yönlendirme tedbirlerinin İngiltere ve Galler sisteminden ayrılan temel noktası ceza sorumluluğu olmayan çocuklara da güvenlik tedbiri olarak uygulanabilmesidir. İngiltere ve Galler sisteminde çocuğun suçluluğu belirlendikten sonra ceza yaptırımı olarak uygulanmaktadır. Bu yönüyle denetimli serbestlik tedbiri olarak verilen yönlendirme tedbirine benzemektedir. İngiltere ve Galler'de panele yönlendirme uygulamasına ilişkin ampirik araştırmalar, bu modelin çocuğun sürece etkin biçimde katılmasına ve davranışının mağdur üzerindeki sonuçlarını kavramasına elverişli olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte araştırmalarda mağdurların sürece katılımının sınırlı kaldığı tespit edilmiştir.[59] Daha yakın tarihli saha araştırmaları da onarıcı adalet uygulamalarının etkinliğinin Gençlik Suçları Ekiplerinin kurumsal yapısı ve çalışma kültürüne göre farklılaşabildiğini göstermektedir. Bu alanda eğitimli ve görev yükü sınırlandırılmış personel istihdam eden birimlerde mağdur katılımı daha güçlü biçimde sağlanabilmektedir. Buna karşılık personel yetersizliği, onarıcı adalet görevinin diğer işler arasında ikincil konumda kalması, yöneticilerin uygulamayı yeterince desteklememesi ve yeknesak uygulama standartlarının bulunmaması, mağdurların sürecin dışında kalmasına yol açabilmektedir.[60]

E. Türk Hukuku İçin Çıkarımlar

İncelenen modeller, çocuklara yönelik toplum temelli müdahalelerin başarısının yalnızca tedbir türlerinin çeşitlendirilmesine bağlı olmadığını göstermektedir. Bu sistemlerde tedbirin hukuki niteliği, uygulanacağı çocuk grubu, karar sürecine katılım, uzman desteği, gözden geçirme ve ihlalin sonuçları belirli güvencelere bağlanmaktadır. İncelenen ülkelerdeki deneyim ayrıca kanunda bir program adı veya katılım mekanizması bulunmasının tek başına etkililik sağlamadığını; uygulama sadakati, uzman niteliği, çocuğun gerçek katılımı ve düzenli sonuç değerlendirmesinin belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Türk hukukuna ilişkin yapılacak önemli çıkarımlardan biri, ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin özel bir dikkatle belirlenmesi ve çocuğun yaşamı üzerindeki etkileri gözetilerek yerine getirilmesi gerektiğidir. On iki yaşını doldurmamış çocuk hakkında güvenlik tedbirine karar verilebilmesinin Cumhuriyet savcısının talebine ve çocuk hâkiminin değerlendirmesine bağlanması, tedbir ihtiyacının iki ayrı adli makam tarafından incelenmesini sağlayan usuli bir güvence oluşturmaktadır. Kanaatimizce çocuğun

---

58 *Referral Order Guidance* (n 57), 22-37.

59 Tim Newburn ve diğerleri, *The Introduction of Referral Orders into the Youth Justice System: Final Report* (Home Office Research Study 242, Home Office 2002) 36-40 ve 44-48.

60 Rebecca Banwell-Moore, 'The Delivery of Restorative Justice in Youth Offending Teams in England and Wales: Examining Disparities and Highlighting Best Practice' (2022) 11(4) *Laws* 60, PDF 4–5 ve 10–15.

üstün yararı, ölçülülük ve asgari müdahale ilkeleri gereğince öncelikle koruyucu ve destekleyici tedbirlerin çocuğun ihtiyacını karşılamaya yeterli olup olmadığı değerlendirilmelidir. Yönlendirme tedbirine ise somut bir tedbir ihtiyacının bulunması ve daha hafif müdahale araçlarının yetersiz kalacağının ortaya konulması hâlinde başvurulmalıdır. Hollanda'da on iki yaşından küçük çocukların ceza kovuşturması dışında tutulması ve ihtiyaç hâlinde gençlik bakım hizmetlerine yönlendirilmesi de ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar bakımından koruma ve sosyal hizmet araçlarına öncelik verilmesi yönündeki bu öneriyi desteklemektedir.

Alman sisteminde eğitim talimatlarının gencin yaşamını düzenleyerek eğitimini desteklemesi amaçlanmakta ve gence katlanamayacağı yükümlülüklerin getirilemeyeceği açıkça kabul edilmektedir. Bu yaklaşım Türk hukukunda yönlendirme tedbirlerinin bireyselleştirilmesi bakımından örnek alınabilir. Tedbirin türü, süresi ve uygulanma biçimi çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, sağlık durumu, eğitim hayatı, aile koşulları, yetenekleri ve ilgi alanları gözetilerek belirlenmelidir. Ayrıca İngiltere ve Galler'de, panele yönlendirme kararından sonra uygulanacak programın gençlik adaleti ekibi tarafından çocukla birlikte hazırlanması dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda Türk hukuku bakımından çıkarılabilecek sonuç, hazırlanacak SİR'lerde çocuğun yeteneklerine ve ilgi alanlarına yer verilmesi, tedbir önerisinin ise çocukla birlikte değerlendirilmesi gerektiğidir.

İncelenen modellerden çıkarılabilecek diğer bir sonuç, tedbir kararının değişmez bir yükümlülük olarak görülmemesi gerektiğidir. Türk hukuk sisteminde belirlenen koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbiri olarak verilecek yönlendirme tedbirleri her ne kadar ihlal veya yerine getirmeme durumunda değiştirilmeye açık olsa da HAGB kararı sonrası verilecek denetimli serbestlik tedbirleri ihlal hâlinde hükmün açıklanmasına yol açabilecektir. Bu aşamada mahkemeler tarafından çocuğun görüşünün alınması ve uygun mazeret hâlinde tedbirin değiştirilmesi yoluna gidilmelidir.

SONUÇ

7593 sayılı Kanun ile ÇKK'ya eklenen yönlendirme tedbirleri, çocuk adalet sistemindeki toplum temelli, eğitici ve iyileştirici müdahale araçlarını çeşitlendiren önemli bir gelişmedir. Sosyal ve toplumsal hizmetler, dijital risklerden korunma, kitap ve kütüphane faaliyetleri, çevreye saygı ve çevre temizliği ile bağımlılıkla mücadele tedbirleri, çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmadan desteklenmesine, yaptığı davranışın sonuçlarını anlamasına, sorumluluk almasına ve yeniden suç işleme riskinin azaltılmasına imkân sağlamaktadır.

Yönlendirme tedbirleri, uygulanma dayanağına göre farklı hukuki nitelik kazanan ortak bir tedbir kataloğudur. Bu tedbirler, ÇKK m. 5/A kapsamında ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbiri, ÇKK m. 23 kapsamında HAGB kararı verilen çocuklar hakkında ise denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanmaktadır. Bu ikili yapı, tedbirlerin karar koşulları,

zaman bakımından uygulanması, kanun yolu ve ihlalinin sonuçları yönünden ayrı değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Tedbirlerin güvenlik tedbiri veya denetimli serbestlik tedbiri olarak nitelendirilmesi, kanunilik ve belirlilik ilkelerinin sağladığı güvenceleri ortadan kaldırmamaktadır. "Psikososyal gelişimine katkı sağlayacak görev", "riskli olarak tanımlı dijital mecralar", "çeşitli takip yazılımları" ve "yetkililerce belirlenen eserler" gibi ifadeler yönetmelikle somutlaştırılmalıdır. Yönlendirme tedbirlerinin HAGB kapsamında denetimli serbestlik tedbiri olarak uygulanması hâlinde, kanaatimizce infaz rejimine ilişkin niteliği nedeniyle TCK m. 7/3 uyarınca karar tarihinde yürürlükte bulunan hüküm uygulanmalıdır. Ceza sorumluluğu bulunmayan çocuklar bakımından ise ÇKK m. 5/A ile mevcut güvenlik tedbiri kataloğu çeşitlendirilmiştir. Bu durumda sosyal inceleme raporu ve çocuğun somut ihtiyaçları dikkate alınarak daha elverişli koruma sağlayan ve daha ağır bir sınırlama doğurmayan tedbirin seçilmesi gerektiğinden, TCK m. 7/2 kapsamında yapılacak karşılaştırma sonucunda çocuk lehine olan düzenleme uygulanmalıdır.

Tedbirlerin uygulanmasında temel ölçüt bireyselleştirmedir. Faaliyetin niteliği ile çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, sağlık durumu, eğitim hayatı, becerileri, ilgi alanları ve ihtiyaçları arasında makul bir bağlantı kurulmalıdır. Sosyal ve toplumsal hizmetler ile çevre temizliği faaliyetleri, ücretsiz iş gücü sağlama aracına dönüşmeden eğitim, uygulamalı öğrenme ve toplumsal katılım unsurlarıyla yürütülmelidir. Kitap ve kütüphane tedbiri ise çocuğun okuma kültürünü desteklemelidir. Tedbirlerin amaçlarına ulaşmasında uygulayıcıların mesleki yeterliliği ve çocuğa yaklaşımı da belirleyici önem taşımaktadır. Bu nedenle tedbirlerin uygulanmasında görev alacak personele çocuk hakları, çocukla iletişim, gelişim psikolojisi, mahremiyet, damgalanmanın önlenmesi ve tedbirin bireyselleştirilmesi konularında düzenli eğitim verilmelidir. Ayrıca uygulayıcıların görev, yetki ve sorumlulukları açıkça belirlenmeli ve uygulama süreci uzman desteğiyle yürütülmelidir. Çalışma içerikli tedbirler bakımından çocuğun bilgilendirilmiş görüşü alınmalı, faaliyetin özel kişi veya kurumların olağan iş gücü ihtiyacını karşılaması önlenmeli ve çocuk açıkça karşı çıktığında daha hafif, çalışma unsuru taşımayan seçenekler öncelikle değerlendirilmelidir. Bu yaklaşım, çocuğun katılım hakkının yanında zorla çalıştırma yasağı bakımından doğabilecek tereddütleri de azaltacaktır.

On iki yaşını doldurmamış çocuklar hakkında güvenlik tedbirine karar verilmesi özel bir hassasiyet gerektirmektedir. Ceza kovuşturması yürütülememesi, isnat edilen fiilin çocuk tarafından işlendiğine ilişkin yeterli ve hukuka uygun bir tespit yapılması gerekliliğini ortadan kaldırmamaktadır. Fiilin sübutu ile çocuğun tedbire duyduğu ihtiyaç ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Kanaatimizce bu yaş grubunda öncelikle koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yeterli olup olmadığı araştırılmalı, yönlendirme tedbirine ancak somut bir ihtiyaç bulunması ve daha hafif araçların yetersiz kalması hâlinde başvurulmalıdır. Almanya ve Hollanda örneklerinde

asgari ceza sorumluluğu yaşının altındaki çocuklar bakımından koruma ve sosyal hizmet mekanizmalarının öne çıkması da bu yaklaşımı desteklemektedir.

SİR, uygulanacak tedbirin belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi bakımından temel bir işleve sahiptir. Bu nedenle Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m. 21'de raporun içeriğinde yer verilmesi gereken hususlara, yönlendirme tedbirlerinin özelliklerinden kaynaklanan yeni değerlendirme alanları da eklenmelidir. Bu kapsamda çocuğun dijital çevresi, bağımlılık riskleri, güçlü yönleri, becerileri, ilgi alanları ve önerilen faaliyeti yerine getirme kapasitesi sosyal incelemeye dâhil edilmelidir. Ayrıca önerilen tedbir ile sosyal incelemede elde edilen bilgiler arasındaki bağlantı açıklanmalı ve daha hafif bir müdahalenin neden yeterli görülmediği gerekçelendirilmelidir.

Kanaatimizce çocuk, tedbir sürecinin pasif nesnesi olarak konumlandırılmamalıdır. Sosyal inceleme uzmanları tedbir önerisini hazırlarken çocuğun görüşünü almalı; yapabileceği faaliyetleri, ilgi duyduğu alanları ve programın eğitim ve aile hayatına etkilerini çocukla birlikte değerlendirmelidir. Çocuğun görüşü karar makamını her durumda bağlamamakla birlikte bu görüşün rapora yansıtılması ve farklı bir tedbir önerilmesi hâlinde bunun gerekçesinin açıklanması gerekmektedir. İngiltere ve Galler'de uygulanan panele yönlendirme modelinde programın çocukla birlikte hazırlanması, Türk hukuku bakımından yararlanılabilecek bir örnek oluşturmaktadır.

ÇKK m. 5/A(4) uyarınca çıkarılması gereken yönetmeliğin gecikmeksizin hazırlanması, düzenlemenin uygulanabilirliği bakımından en öncelikli önerimizi oluşturmaktadır. Yönetmelikte her tedbirin içeriği, uygulama planı, kurumların görev paylaşımı, uzman personelin nitelikleri, çocuğun ve ailesinin bilgilendirilmesi, raporlama ve yargısal gözden geçirme usulleri ayrıntılı biçimde düzenlenmelidir. Tedbirlerin çocuğun eğitim, sağlık, dinlenme ve serbest zaman haklarıyla uyumlu biçimde uygulanmasını sağlayacak asgari standartlar da belirlenmelidir.

Tedbir kararları değişmez yükümlülükler olarak görülmemelidir. Çocuğun eğitim, sağlık veya aile koşullarındaki değişiklikler nedeniyle ağırlaşan ya da işlevini kaybeden tedbir azaltılabilmeli, değiştirilebilmeli veya kaldırılabilmelidir. Kanaatimizce HAGB kapsamında tedbire uyulmamasının hükmün açıklanması gibi ağır bir sonuç doğurabileceği dikkate alınarak çocuğun mazereti, programın uygulanabilirliği ve kurumsal aksaklıklar araştırılmadan ihlal kararı verilmemelidir.

Sonuç olarak yönlendirme tedbirlerinin başarısı, tedbir kataloğunun genişliğinden çok, her çocuk için hak temelli ve uygulanabilir bir program hazırlanmasına bağlıdır. Kanaatimizce ÇKK m. 5/A'da öngörülen yönetmeliğin kapsamlı biçimde çıkarılması, SİR'leri düzenleyen Yönetmelik m. 21'in geliştirilmesi, on iki yaşından küçük çocuklar bakımından asgari müdahale anlayışının benimsenmesi ve çocuğun tedbir planının hazırlanmasına etkili biçimde katılması öncelikli ihtiyaçlardır. Bu güvencelerin sağlanması hâlinde yönlendirme tedbirleri, çocuğun gelişimini

destekleyen, toplumla bağlarını güçlendiren ve yeniden suç işlemesini önlemeye katkı sağlayan etkili bir çocuk adaleti aracına dönüşebilecektir.

KAYNAKÇA

Abanoz Öztürk B, '*Kamuya Yararlı Bir İşte Çalıştırma Yaptırımının Hukuki Düzenlemesi ve Etkililiği: Türk ve Hollanda Ceza Hukukunun Karşılaştırılması'* (2023) 14(1) *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 342.

Altunbay M ve Uslu Üstten A, 'Okuma Kültürünün Bir Göstergesi Olarak Kitaplık ve Kütüphane Kullanımı Üzerine Bir Araştırma' (2020) 8(3) *Ana Dili Eğitimi Dergisi* 916.

Anayasa Mahkemesi, E 2022/47, K 2023/124, 13 Temmuz 2023, RG 27 Eylül 2023/32322.

Anayasa Mahkemesi, Mehmethan Kamburoğlu Başvurusu [GK], B No 2019/27554, 31 Ocak 2024, RG 7 Haziran 2024/32569.

Anayasa Mahkemesi, Yasemin Balcı Başvurusu [GK], B No 2014/8881, 25 Temmuz 2017, RG 6 Ekim 2017/30202.

Artuk ME, 'Güvenlik Tedbirleri' (2008) 12(1-2) *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 461.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Van der Mussele/Belçika, B No 8919/80, 23 Kasım 1983.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, *Yaptırım veya Tedbirlere Tabi Çocuk Faillere İlişkin Avrupa Kuralları Hakkında CM/Rec(2008)11 Sayılı Tavsiye Kararı* (5 Kasım 2008).

Banwell-Moore R, 'The Delivery of Restorative Justice in Youth Offending Teams in England and Wales: Examining Disparities and Highlighting Best Practice' (2022) 11(4) Laws 60.

Besluit aanwijzing Halt-feiten 2024 [HALT Kapsamındaki Fiillerin Belirlenmesine İlişkin 2024 Tarihli Karar], Staatsblad 2024, 173 (14 Haziran 2024) https://wetten.overheid.nl/BWBR0049846/ Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuğun Dinlenilme Hakkına İlişkin 12 No.lu Genel Yorum* (1 Temmuz 2009) CRC/C/GC/12.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, *Çocuk Adaleti Sisteminde Çocuk Haklarına İlişkin 24 No.lu Genel Yorum* (18 Eylül 2019) CRC/C/GC/24.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları)*, 29 Kasım 1985 tarihli ve 40/33 sayılı Karar.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, 20 Kasım 1989 tarihli ve 44/25 sayılı Karar, Türkiye bakımından onay: 23 Aralık 1994 tarihli ve 94/6423 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, RG 27 Ocak 1995/22184.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)*, 14 Aralık 1990 tarihli ve 45/112 sayılı Karar.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, *Hapis Dışı Önlemlerle İlgili Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Tokyo Kuralları)*, 14 Aralık 1990 tarihli ve 45/110 sayılı Karar.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları (Havana Kuralları), 14 Aralık 1990 tarihli ve 45/113 sayılı Karar.

Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz ve Bundesamt für Justiz, 'Strafgesetzbuch (StGB), 19. madde - Schuldunfähigkeit des Kindes' https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/__19.html Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

Cebri veya Mecburi Çalıştırma Hakkında 29 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi, RG 23 Haziran 1998/23381.

Centel N, Zafer H ve Çakmut Ö, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (8. Bası, Beta 2014).

Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun No 5271, RG 17 Aralık 2004/25673.

Çocuk Koruma Kanunu, Kanun No 5395, RG 15 Temmuz 2005/25876.

Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No 7593, RG 18 Ağustos 2026/33344.

Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, RG 24 Aralık 2006/26386.

Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, RG 6 Nisan 2004/25425.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu, Kanun No 5402, RG 20 Temmuz 2005/25881.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği, RG 10 Kasım 2021/31655.

Dünkel F, 'Youth Justice in Germany' in Oxford Handbook Topics in Criminology and Criminal Justice (Oxford University Press 2016).

Ekiz S, 'Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocuğun Katılım Hakkı' (2024) 89(2) *İzmir Barosu Dergisi* 267.

Government of the Netherlands, 'Penalties for Juvenile Offenders' https://www.government.nl/themes/justice-security-and-defence/sentences-and-non-punitive-orders/penalties-juvenile-offenders Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

Hasta Hakları Yönetmeliği, RG 1 Ağustos 1998/23420.

Hollanda Ceza Kanunu (*Wetboek van Strafrecht*) https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/ Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

İçel K, 'Federal Almanya'da Genç Suçlular İçin Ceza Hukuku' (1968) 34(1-4) *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 156.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi), RG 19 Mart 1954/8662.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, Kanun No 6331, RG 30 Haziran 2012/28339.

Karagül S, 'Çocuk Edebiyatı ve Bibliyoterapi' (2018) 3(6) *Çocuk ve Medeniyet* 43.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Kanun No 6698, RG 7 Nisan 2016/29677.

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı* (MEB 2015) https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_08/28114710_danmanlktedbiriuygulamalarelkitab26.8.15.pdf Erişim Tarihi 29 Ağustos 2026.

Youth Justice Board for England and Wales ve Ministry of Justice, Referral Order Guidance (Ekim 2018) https://www.gov.uk/government/publications/young-offenders-referral-orders Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

Newburn T et al, The Introduction of Referral Orders into the Youth Justice System: Final Report (Home Office Research Study 242, Home Office 2002).

Özar S, 'Suça Sürüklenen Çocuğun Ceza ve Güvenlik Tedbiri Sorumluluğu' (2023) 14(55) *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 111.

Özdemir O, 'Doğa Deneyimine Dayalı Çevre Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Çevrelerine Yönelik Algı ve Davranışlarına Etkisi' (2010) 27 *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 125.

Öztürk B ve Erdem MR, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku* (13. Baskı, Seçkin 2013).

Sentencing Act 2020 https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2020/17 Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

Stichting Halt, 'Over Halt' https://www.halt.nl/over-halt Erişim Tarihi 6 Eylül 2026.

TBMM, *Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*, Dönem 28, Yasama Yılı 4, Esas No 2/3771 (14 Temmuz 2026)

https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y4/T2/WebOnergeMetni/45e7910e-e4af-4cc1-ba93-e0fc84e03399.pdf Erişim Tarihi 22 Ağustos 2026.

TBMM Adalet Komisyonu, *Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Raporu*, Sıra Sayısı 286 (2026).

TBMM, *Tutanak Dergisi*, 28. Dönem, 4. Yasama Yılı, 120 ve 121. Birleşimler (5-6 Ağustos 2026).

Tulay ME, 'Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması: Yasal Şartların Yerindeliği ve Kararın Hukuki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme' (2021) 25(4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 477.

Tulay ME, 'Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu' (2016) 22(3) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 2715.

Türk Ceza Kanunu, Kanun No 5237, RG 12 Ekim 2004/25611.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No 2709, RG 9 Kasım 1982/17863 (Mükerrer).

Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 'Tarihçe' https://www.yesilay.org.tr/kurumsal/tarihce/ Erişim Tarihi 2 Eylül 2026.

Türkiye Yeşilay Cemiyeti, *Türkiye Yeşilay Cemiyeti Tüzüğü* https://www.yesilay.org.tr/documents/file/YADosyalar/tuzuk_2015-da738b7b-ca3b-44f3-8ff4-3d2a25562291.pdf Erişim Tarihi 2 Eylül 2026.

van Delft BJ, Zeijlmans K, Asscher JJ, Liefaard T ve van der Laan AM, 'The Effectiveness of the Dutch Juvenile Diversion Program Halt: Study Protocol for a Randomized Controlled Trial' (2025) 13 BMC Psychology 819.

Vooren M, Rud I, Cornelisz I, van Klaveren C, Groot W ve Maassen van den Brink H, 'The Effects of a Restorative Justice Programme (Halt) on Educational Outcomes and Recidivism of Young People' (2023) 19(3) Journal of Experimental Criminology 691.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E 2008/11-250, K 2009/13, 3 Şubat 2009.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E 2023/50, K 2024/78, 21 Şubat 2024.